

Dokument stanowi własność Gminy Świecie

Program Oczyszczania Kraju z Azbestu

2025 r.

Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.

Autor: Sylwia Śliwińska
mgr inż. do spraw ochrony środowiska
przyrodniczego

Spis treści

1. Wstęp.....	4
2. Cel i zakres opracowania.....	6
3. Obowiązujące podstawy prawne dotyczące problematyki azbestu i wyrobów zawierających azbest	6
4. Zgodność <i>Aktualizacji</i> z dokumentami wyższego rzędu.....	7
5. Charakterystyka Gminy Świecie	10
6. Azbest – charakterystyka, właściwości, zastosowanie.....	12
7. Katalog wyrobów zawierających azbest	14
8. Obowiązki właścicieli i zarządców nieruchomości wykorzystujących azbest oraz wyroby azbestowe	19
9. Zasady bezpiecznego użytkowania i usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest.....	21
10. Obowiązki Gminy Świecie względem założeń Krajowego Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032	26
11. Podjęte działania na rzecz oczyszczania kraju z azbestu w okresie od 2020 r. do końca 2024 r.	27
11.1. Działania inwentaryzacyjne	27
11.2. Działania legislacyjne	27
11.3. Monitoring realizacji <i>Programu</i>	29
11.3.1. Ilość zinwentaryzowanego azbestu, pozostałego do usunięcia	36
12.2.2. Aktualna ocena stanu technicznego oraz możliwości dalszego, bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest	38
12.3. Finansowanie realizacji <i>Programu</i>	39
12.4. Działania edukacyjno - informacyjne	41
12. Dalsza prognoza finansowania i oszacowanie kosztów realizacji <i>Aktualizacji</i>	42
13. Obowiązujące zasady przyznawania dotacji przez Gminę Świecie do utylizacji azbestu	44
14. Harmonogram dalszego wdrażania i realizacji <i>Aktualizacji</i>	45
15. Podsumowanie i wnioski	47
16. Wykaz instytucji kontrolujących proces bezpiecznego usuwania azbestu	49

Spis tabel

Tabela nr 1. Kody wyrobów azbestowych	18
Tabela nr 2. Zestawienie parametrów składowisk odpadów azbestowych zlokalizowanych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego	24
Tabela nr 3. Zestawienie usuniętego azbestu z terenu Gminy Świecie (2020-2024 r.)	30
Tabela nr 4. Ilość i rodzaju budynków oczyszczonych z azbestu (2020-2024 r.).....	31
Tabela nr 5. Lokalizacja azbestowych przewodów wodociągowych (obszar miejski).....	33
Tabela nr 6. Lokalizacja azbestowych przewodów wodociągowych (obszar wiejski).....	34
Tabela nr 7. Masa wyrobów azbestowych zinwentaryzowanych i pozostałych do usunięcia	37
Tabela nr 8. Masa wyrobów azbestowych z podziałem na rodzaj	38
Tabela nr 9. Wykaz poniesionych kosztów własnych na utylizację azbestu (2020-2024 r.)...	40
Tabela nr 10. Harmonogram realizacji <i>Aktualizacji</i> (2025-2030 r.)	45
Tabela nr 11. Harmonogram realizacji <i>Aktualizacji</i> (2030-2032 r.)	51

Spis rysunków

Rysunek nr 1. Położenie Gminy Świecie na tle powiatu świeckiego	10
Rysunek nr 2. Włókno azbestowe	12
Rysunek nr 3. Budynek mieszkalny pokryty płytą falistą azbestowo - cementową	14
Rysunek nr 4. Wzór tablicy informacyjnej umieszczanej podczas prac z azbestem	23
Rysunek nr 5. Lokalizacja istniejących składowisk odpadów azbestowych na terenie województwa kujawsko – pomorskiego	25
Rysunek nr 6. Zestawienie ilości budynków, z których usunięto azbest (2020-2024 r.).....	32
Rysunek nr 7. Rury azbestowo – cementowe	35
Rysunek nr 8. Budynek gospodarczy pokryty płytą falistą azbestowo – cementową	36
Rysunek nr 9. Ewidencja stanu technicznego wyrobów zawierających azbest	39

Spis załączników

Załącznik nr 1. Druk informacji o wyrobach zawierających azbest	53
Załącznik nr 2. Druk oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest	55

Bibliografia	57
---------------------------	----

1. Wstęp.

Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.

Azbest to handlowa nazwa minerałów włóknistych – uwodnionych krzemianów magnezu, żelaza, wapnia i sodu. Azbest jest znany od kilku tysięcy lat, a szerokie zastosowanie uzyskał w ostatnich 100 latach. Używany był do produkcji około 3 000 wyrobów przemysłowych, a przede wszystkim służył on do produkcji wyrobów budowlanych, szczególnie płyt dachowych, elewacyjnych oraz rur. Szacuje się, że trwałość płyt azbestowo-cementowych wynosi 30 lat. Zniszczone, popękane płyty azbestowo-cementowe uwalniają do powietrza pył azbestowy, który następnie wnikając do organizmu człowieka wywołuje poważne choroby układu oddechowego. Dlatego tak ważnym aspektem jest szybkie i bezpieczne usunięcie wyeksploatowanego „azbestu”.

Polska jest nadal jedynym krajem w Europie, który przyjął plan działania na rzecz kraju wolnego od azbestu.

Opracowanie kolejnej aktualizacji Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Świecie na lata 2025-2032 związane jest z realizacją zapisów zawartych w „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”, przyjętego uchwałą Nr 39/2010 Rady Ministrów z dnia 15 marca 2010 r., w którym wskazano, iż do zadań samorządu gminnego należy przygotowanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Przedstawione opracowanie jest aktualizacją do tej pory obowiązującego dokumentu *Aktualizacji Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2020-2032 r.*, który został przyjęty dnia 29 października 2020 r. przez Radę Miejską w Świeciu uchwałą Nr 193/40.

Realizacja niniejszej *Aktualizacji Programu* wpłynie przede wszystkim na poprawę warunków ochrony zdrowia i życia mieszkańców gminy Świecie.

Niezmienne podstawowym i jednocześnie głównym narzędziem stworzonym na potrzeby oczyszczania kraju z azbestu jest Baza Azbestowa. Jest darmowym i obowiązkowym narzędziem informatycznym dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest. Jest ona dostępna także dla wszystkich zainteresowanych tematyką bezpiecznego wycofywania z użytkowania wyrobów azbestowych. Baza jest prowadzona przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii i stanowi jedno z narzędzi monitorowania zadań wynikających z Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032.

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Wspomniana Baza Azbestowa to narzędzie informatyczne przeznaczone do gromadzenia i przetwarzania informacji uzyskanych z inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, dostępne dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego. Wprowadzanie i aktualizowanie danych w Bazie Azbestowej jest obowiązkiem każdego wójta, burmistrza i prezydenta miasta, a także marszałka województwa.

Dane wprowadzane do Bazy Azbestowej pochodzą od właścicieli i użytkowników nieruchomości, na których są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. Aktualne dane z inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest są podstawą do ubiegania się o środki finansowe na usuwanie wyrobów zawierających azbest.

Na stronie Bazy Azbestowej (www.bazaazbestowa.gov.pl) znajdują się również informacje odnoszące się do tematyki bezpiecznego wycofywania z użytkowania wyrobów azbestowych m.in.:

- baza firm zajmujących się usuwaniem wyrobów azbestowych czyli tzw. eternitu,
- lista składowisk odpadów azbestowych,
- lista zinwentaryzowanych wyrobów azbestowych na terenie gminy Świecie,
- ilość i rodzaj wyrobów azbestowych usuniętych i pozostałych do usunięcia,
- wykaz lokalnych i regionalnych programów usuwania azbestu, a także dane statystyczne oraz wykres aktywności gmin.

Sporządzenie niniejszego dokumentu zostało poprzedzone wykonaniem ponownej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Świecie, przeprowadzonej w okresie 2020-2024 roku. Ponowna inwentaryzacja objęła następujące elementy:

- wykonanie nowego spisu z natury przy współpracy: mieszkańców, sołtysów, prezesów Rodzinnych Ogrodów Działkowych - poprzez sporządzenie i przedłożenie informacji do urzędu o użytkowanych wyrobach zawierających azbest,
- wizje w terenie,
- analizę i oszacowanie ilości usuniętego azbestu z terenu Gminy Świecie w latach 2020 – 2024 na podstawie kart przekazania odpadów,
- zebranie i weryfikację informacji (danych) o użytkowanych wyrobach zawierających azbest, złożonych przez mieszkańców Gminy Świecie,
- weryfikację informacji (danych) złożonych przez osoby prawne/instytucje/podmioty gospodarcze z terenu Gminy Świecie posiadające azbest lub wyroby azbestowe,
- wprowadzenie zweryfikowanych danych za lata 2020-2024 do bazy azbestowej,
- oszacowanie i ujawnienie azbestu, który nie został ujęty w poprzednich inwentaryzacjach.

2. Cel i zakres opracowania.

Celem nadrzędnym niniejszego dokumentu jest usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Świecie do 2032 r., minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych powodowanych kontaktem z włóknami azbestu na terenie gminy Świecie, likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Przedmiotowa *Aktualizacja Programu* zawiera:

- ogólne informacje dotyczące właściwości azbestu,
- informacje o sposobach postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
- aktualną sytuację dotyczącą sposobu gospodarowania wyrobami zawierającymi azbest na terenie gminy Świecie,
- harmonogram realizacji Aktualizacji Programu,
- finansowe aspekty realizacji założeń Programu.

3. Obowiązujące podstawy prawne dotyczące problematyki azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Kwestie związane z azbestem i wyrobami zawierającymi azbest reguluje w Polsce szereg aktów prawnych, które są tożsame z przepisami Unii Europejskiej. Poniżej zamieszczono aktualny wykaz najważniejszych krajowych ustaw i aktów wykonawczych, których wspólnym mianownikiem jest tematyka azbestu, a które dotyczą m. in.: zakazu wprowadzania na teren Polski azbestu, jego produkcji i obrotu nim, zasad użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest oraz określających zadania i obowiązki organów ochrony środowiska, jednostek samorządów terytorialnych.

Ustawy:

- 1) ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2025 r., poz. 1708 t.j.)
- 2) ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2023 r., poz. 1587 t.j. ze zm.),
- 3) ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2025 r., poz. 647 t.j. ze zm.),
- 4) ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2025 r., poz. 418 t.j. ze zm.),
- 5) ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r., poz. 1153 t.j. ze zm.)

Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.

Akty wykonawcze :

- 1) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. z 2019 r., poz. 1403 ze zm.),
- 2) rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r., Nr 8, poz. 31),
- 3) rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r., Nr 71, poz. 649 ze zm.),
- 4) rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 czerwca 2014 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. z 2018 r., poz. 1286 ze zm.),
- 5) Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r., nr 216, poz. 1824).

4. Zgodność Aktualizacji względem z dokumentami wyższego rzędu.

Zapisy *Aktualizacji Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.* są zgodne z dokumentami nadrzędnymi tj.:

- na poziomie krajowym: *Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032*, przyjętym Uchwałą Rady Ministrów Nr 122/09 z dnia 14 lipca 2009 r. i zmienionym Uchwałą Rady Ministrów Nr 39/2010 z dnia 15 marca 2010 roku,
- na poziomie wojewódzkim: *Planem gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2023-2028 z perspektywą na lata 2029-2034*, przyjętym przez Sejmik Województwa Kujawsko – Pomorskiego Uchwałą Nr XVI/253/25 z dnia 29 września 2025 r.

Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032 określa następujące cele:

1. usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest z obszaru Polski do końca 2032 r.,
2. minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju,
3. likwidacji szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko,

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

oraz zadania niezbędne do zrealizowania do 2032 r. w celu oczyszczenia Polski z azbestu, wynikające ze zmian gospodarczych i społecznych, jakie nastąpiły m. in. w związku ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej.

Krajowy *Program* grupuje zadania przewidziane do realizacji na poziomie centralnym, wojewódzkim i lokalnym, w pięciu blokach tematycznych:

1. zadania legislacyjne,
2. działania edukacyjno – informacyjne skierowane do dzieci i młodzieży, szkolenia pracowników administracji rządowej i samorządowej, opracowywanie materiałów szkoleniowych, promocja technologii unicestwiania włókien azbestowych, organizacja krajowych i międzynarodowych szkoleń, seminariów, konferencji, kongresów i udział w nich,
3. zadania w zakresie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, z obiektów użyteczności publicznej, terenów byłych producentów wyrobów azbestowych, oczyszczania terenów nieruchomości, budowy składowisk oraz instalacji do unicestwiania włókien azbestowych,
4. monitoring realizacji *Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032* przy pomocy elektronicznego systemu informacji przestrzennej,
5. działania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia.

Zadania przewidziane w *Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 – 2032* realizowane są na trzech poziomach:

- centralnym (Rada Ministrów, Ministerstwo Rozwoju i Technologii, a w jego strukturach Główny Koordynator przy współpracy z Ministerstwem Klimatu i Środowiska),
- wojewódzkim – samorząd województwa,
- lokalnym – samorząd powiatowy i gminny.

Za kwestie związane z usuwaniem azbestu w Polsce odpowiada głównie:

Ministerstwo Klimatu i Środowiska, które wspiera samorządy, oraz Ministerstwo Rozwoju i Technologii, zarządzające bazą azbestową. Bezpośrednia organizacja usuwania azbestu to zadanie własne gminy.

Za kwestie związane z usuwaniem azbestu w Polsce odpowiada głównie:

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

- Ministerstwo Klimatu i Środowiska: koordynuje działania na rzecz Polski wolnej od azbestu i wspiera finansowo usuwanie wyrobów,
- Ministerstwo Rozwoju i Technologii: odpowiada za prowadzenie Bazy Azbestowej.
- Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi: zajmuje się programami wymiany pokryć dachowych w gospodarstwach rolnych,
- Gmina: wójt, burmistrz lub prezydent miasta są odpowiedzialni za inwentaryzację, usuwanie i unieszkodliwianie azbestu (należy zgłosić do nich posiadany eternit).
- Dofinansowanie: dotacje na usuwanie azbestu można uzyskać z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW).

Z kolei *Plan gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2023-2028 z perspektywą na lata 2029-2034* zakłada, że podstawowym celem w zakresie gospodarowania odpadami zawierającymi azbest na terenie województwa kujawsko – pomorskiego jest bezpieczne dla ludzi i środowiska unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest poprzez składowanie w sposób wykluczający ich szkodliwe oddziaływanie. Z informacji zawartych w powyższym *Planie* wynika, że nadal na terenie województwa kujawsko – pomorskiego najczęściej wyrobów zawierających azbest mają postać płyt azbestowo-cementowych, stosowanych w budownictwie oraz rur azbestowo-cementowych stosowanych w sieciach wodno-kanalizacyjnych.

Zatem, poddając analizie założenia wspomnianych w tym rozdziale dokumentów nadrzędnych (programu oraz planu), stwierdza się, iż realizacja *Aktualizacji Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.* wpisuje się w ich ramy. Jest też bezpośrednim wypełnieniem obowiązków przez Gminę Świecie wynikających z ich zapisów.

5. Charakterystyka Gminy Świecie.

Gmina Świecie to miasto i gmina miejsko-wiejska w powiecie świeckim, w województwie kujawsko-pomorskim, o charakterze przemysłowo-usługowym i historycznym, położona u ujścia Wdy do Wisły, z ważnym węzłem komunikacyjnym (drogi S5, DK91, blisko A1). Posiada dobrze rozwiniętą infrastrukturę, silny przemysł papierniczy, bogatą ofertę rekreacyjną oraz kulturalną. Gęstość zaludnienia wynosi ok. 194 os./km² (dane GUS).

Świecie jest gminą miejsko – wiejską o powierzchni 175 km². Zgodnie z danymi pozyskanymi z Wydziału Ewidencji Ludności Urzędu Miejskiego w Świeciu na dzień 31 grudnia 2024 r. obszar gminy Świecie zamieszkiwało 29 778, z czego 52,8 % stanowiły kobiety, a 42,2 % mężczyźni.

Rys. 1. Położenie Gminy Świecie na tle powiatu świeckiego (źródło: www.csw.pl).

Gmina Świecie zajmuje trzecie miejsce pod względem powierzchni w stosunku do pozostałych gmin powiatu świeckiego. Od północy sąsiaduje z gminami: Drzycim i Jeżewo, od wschodu z gminą Dragacz, od zachodu z gminami: Bukowiec i Pruszcz, a od strony południowo-wschodniej z gminą i miastem Chełmno. Na terenie gminy Świecie znajduje się 13 sołectw, utworzonych przez Radę Miejską 14 stycznia 1991 r., są to kolejno:

1. Chrystkowo:
(powierzchnia 549,59 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś Chrystkowo)
2. Czaple:
(powierzchnia 1.324,22 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś: Czaple, Czapelki, Ernestowo),
3. Dworzysko:
(powierzchnia 1.108,21 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś: Dworzysko, Przechówko, Wielki Konopat),
4. Głogówko Królewskie:
(powierzchnia 1.590,85 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś: Głogówko Królewskie, Niedźwiedź),
5. Gruczno:
(powierzchnia 1.386,03 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś Gruczno),
6. Kosowo:
(powierzchnia 643,54 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś Kosowo),
7. Kozłowo:
(powierzchnia 604,04 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś Kozłowo),
8. Polski Konopat:
(powierzchnia 1.724,79 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś: Polski Konopat, Drozdowo i Terespol Pomorski),
9. Sartowice:
(powierzchnia 2.617,67 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś: Sartowice, Święte),
10. Sulnowo:
(powierzchnia 1.597,32 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś: Dzikie, Skarszewo, Sulnowo),
11. Sulnówko:
(powierzchnia 1.231,53 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś Sulnówko),
12. Topolek:
(powierzchnia 300,98 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś Topolek),
13. Wiąg:
(powierzchnia 1.537,97 ha; w skład sołectwa wchodzi wieś: Morsk, Wiąg).

6. Azbest – charakterystyka, właściwości, zastosowanie.

Azbest (potocznie nazywany eternitem) to handlowa nazwa minerałów z grupy amfiboli i serpentynitów, występujących naturalnie w środowisku w formie włóknistych skupień. Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska azbest jest substancją stwarzającą szczególne zagrożenie dla środowiska, której wykorzystywanie, przemieszczanie, eliminowanie dozwolone jest przy zachowaniu szczególnych środków ostrożności. Naturalnie w przyrodzie występuje sześć odmian tych minerałów, które różnią się między sobą pod względem chemicznym oraz budowy krystalicznej.

Rys. 2. Włókno azbestowe (fotografia: fot. wirestock/envato).

Azbest znany jest od kilku tysięcy lat. Jeszcze do niedawna stosowany był powszechnie na całym świecie do produkcji około 3000 wyrobów przemysłowych, głównie wyrobów budowlanych, szczególnie płyt dachowych i elewacyjnych, a także do produkcji m.in.: rur, kształtek do kanałów wentylacyjnych, instalacyjnych, wyrobów tekstylnych, mas ogniotrwałych, klocków hamulcowych. Najważniejsze właściwości azbestu, które spowodowały jego powszechne i wszechstronne zastosowanie to:

- odporność na wysokie i niskie temperatury,
- odporność na działanie substancji żrących,
- elastyczność,
- możliwość przędzenia włókien,
- dobre właściwości mechaniczne,
- dźwiękochłonność,
- łatwość łączenia się z innymi materiałami takimi jak tworzywa sztuczne, cement,
- odporność na działanie wody morskiej,
- wytrzymałość na rozciąganie i zgniatanie.

Gałęzie przemysłu, które najczęściej wykorzystywały wyroby zawierające azbest to:

- budownictwo,
- przemysł stoczniowy,
- przemysł chemiczny,
- energetyka,
- transport,
- motoryzacja,
- hutnictwo.

Na teren Polski sprowadzono po 1945 r. około 2 mln ton azbestu. Był to głównie azbest chryzotylowy zwany również białym (najmniej szkodliwy dla zdrowia spośród sprowadzonych rodzajów azbestu), który importowany był głównie z byłego Związku Radzieckiego, a także w mniejszej skali - azbest krokidolitowy zwanym niebieskim oraz azbest brązowy – amozyt, ale bardzo rzadko stosowany w Polsce. Szacuje się, że 85% sprowadzonego azbestu zużyto do produkcji wyrobów azbestowo-cementowych, zwłaszcza płyt płaskich i falistych.

Azbest jest zaliczany do substancji o udowodnionym działaniu rakotwórczym dla człowieka. Rakotwórczość azbestu została uznana dopiero w latach 80. ubiegłego wieku. Szkodliwość azbestu nie wynika z jego składu chemicznego, ale tkwi w jego włóknistej strukturze. Włókna azbestu są najcieńszymi włóknami występującymi w przyrodzie. Są praktycznie niezniszczalne, a ich kumulowanie się w płucach powoduje zwykle po kilkunastu latach pojawienie chorób azbestowych: pylicy azbestowej (azbestozy), raka płuca, zmian opłucnowych, międzybłonniaka opłucnej. Włókna azbestu przedostają się do powietrza atmosferycznego w wyniku korozji materiałów, przyspieszanej przez kwaśne deszcze i inne chemiczne zanieczyszczenia powietrza, jak i działalność człowieka – niewłaściwe składowanie odpadów i użytkowanie wyrobów zawierających azbest.

Chorobotwórcze działanie azbestu jest wynikiem wdychania włókien respirabilnych, tzn. takich, których średnica jest mniejsza niż 3 mikrometry, a długość wynosi powyżej 5 mikrometrów. Są to cząsteczki niewidoczne dla ludzkiego oka, które po „uwolnieniu” zawieszają się w powietrzu.

Według Państwowego Zakładu Higieny każdy kontakt z azbestem może być niekorzystny i należy go unikać, chociaż nie musi on wywołać skutków chorobowych.

Ze względu na szkodliwość wyrobów azbestowych dla zdrowia ich produkcja zakazana została w Polsce ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2025 r., poz. 1708 t.j.), zgodnie z którą do 28 września 1998 r. zakończono produkcję płyt azbestowo-cementowych (eternitu), zaś od 28 marca 1999 r. na terenie naszego kraju obowiązuje zakaz obrotu azbestem i wyrobami go zawierającymi.

7. Katalog wyrobów zawierających azbest występujących na terenie Polski.

Jak już było to wspomniane wyżej, azbest ze względu na swoje właściwości chemiczne i fizyczne miał szerokie zastosowanie w różnych dziedzinach przemysłu.

Wyroby zawierające azbest dzieli się na dwie klasy:

- **I klasa** to tzw. **wyroby azbestowe miękkie** – są to wyroby, które zawierają powyżej 20% azbestu i małą ilość lepiszcza. Charakteryzują się gęstością objętościową mniejszą niż 1000 kg/m^3 . Cechuje je duża łamliwość i kruchość. Łatwo ulegają uszkodzeniom, powodując przy tym duże emisje pyłu azbestowego. Tego rodzaju wyroby najczęściej spotykane są w obiektach przemysłowych np. elektrociepłowniach, hutach. Wyrobami azbestowymi miękkimi są m. in.; sznury, płótna, tkaniny z dodatkiem azbestu lub wykonane z samego azbestu, płyty, uszczelki, klinkieryt, płaszcze azbestowo-gipsowe, płyty i tektury miękkie, stosowane w izolacjach ognioochronnych.
- **II klasa** to tzw. **wyroby azbestowe twarde** – te wyroby azbestowe były najbardziej powszechne w budownictwie. Charakteryzują się gęstością objętościową większą niż 1000 kg/m^3 . Cechuje je duża „sztywność” i zwięzłość. Procentowa zawartość w tych konkretnie produktach jest niska i wynosi około 5% w płytach płaskich modyfikowanych celulozą, 12-13% w płytach cementowych płaskich i falistych, około 20% w rurach azbestowo-cementowych.

Rys. 3. Budynek mieszkalny pokryty płytą falistą azbestowo-cementową zlokalizowany w Gminie Świecie (źródło: własne).

Przedstawiony poniżej katalog wyrobów zawierających azbest wchodzących w skład poszczególnych grup tworzy podstawę do ujednolicenia zasad prezentacji informacji w dokumentach inwentaryzacyjnych i gromadzenia danych w Bazie Azbestowej.

Kod W01 - czyli płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie:

- płyty azbestowo-cementowe prasowane płaskie okładzinowe,
- płyty azbestowo-cementowe prasowane płaskie (zw. „szablonami” lub płytkami „karo”),
- płyty azbestowo-cementowe płaskie nieprasowane autoklawizowane (typ „kolorys” z wtłoczoną w powierzchnię licową posypką oraz „acekol” z posypką i barwną powłoką lakierniczą).

Płyty prasowane płaskie do końca lat 70. ubiegłego wieku wytwarzane były w oparciu o azbest biały z niewielkim dodatkiem azbestu niebieskiego i brązowego. Natomiast z początku lat 80. do produkcji płyt używany był wyłącznie azbest biały (najmniej szkodliwy dla zdrowia człowieka) w ilości od 10 do 12%. Z kolei do wytwarzania płyt nieprasowanych autoklawizowanych wykorzystywany był wyłącznie azbest biały w ilości od 12 do 15%.

Kod W02 - czyli płyty azbestowo-cementowe faliste stosowane w budownictwie:

- płyty faliste azbestowo-cementowe nieprasowane (niskofalista o 9 falach, wysokofalista o 6 falach),
- gąsiorzy zawiasowo – faliste (górny lub dolny o wysokiej lub niskiej fali).

Do końca lat 70. ubiegłego stulecia do wyrobów płyt falistych i gąsiorów stosowano mieszaninę azbestu białego i niebieskiego. Natomiast z początku lat 80. zaczęto używać wyłącznie azbest biały w ilości od 11 do 13%.

Kod W03 - czyli rury i złącza azbestowo-cementowe:

- rury azbestowo – cementowe kanalizacyjne kielichowe bezciśnieniowe,
- rury azbestowo – cementowe ciśnieniowe.

Wyroby pod kodem W3 wytwarzane były z mieszaniny azbestu białego i niebieskiego, a udział azbestu w produkcie wynosił od 6 do 12%.

Kod W04 - czyli izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest:

Izolacje natryskowe zawierające azbest wykonywane były poprzez natryskiwanie, na ściany lub elementy konstrukcji, masy (zaprawy) składającej się z azbestu białego lub niebieskiego w ilości około 70% oraz cementu lub mieszaniny cementowo-wapiennej.

Kod W05 - czyli wyroby cierne azbestowe:

- okładziny cierne,
- taśmy hamulcowe.

Wyroby cierne produkowane były przy użyciu azbestu białego w ilości około 70% oraz surowców impregnacyjnych i wypełniaczy, m.in. kauczuków.

Kod W06 - czyli przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione (tkaniny i odzież ochrona):

- przędza azbestowa (długowłóknisty azbest biały w ilości od 75 do 96% w produkcji),
- wata azbestowa (azbest biały w ilości 100% w produkcji),
- tkaniny azbestowe termoizolacyjne (produkowane były splotem płóciennym z przędzy azbestowej),
- tkaniny azbestowe ochronne ognioodporne (produkowane były z przędzy azbestowej w ilości 90% w produkcji),
- koce gaśnicze z tkaniny azbestowej (produkowane były z przędzy azbestowej w ilości 90% w produkcji).

Kod W07 - czyli szczeliwa azbestowe:

- azbestowe szczeliwa plecione zwykłe,
- szczeliwa ługoodporne,
- szczeliwa odporne na benzynę i oleje,
- szczeliwa suche kwasoodporne.

Szczeliwa azbestowe, zawierające od 75 do 90% azbestu białego, mające postać sznura, otrzymywane były poprzez spalanie przędzy azbestowej i jej impregnowanie.

Kod W08 - czyli taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki:

- taśmy azbestowe termoizolacyjne,
- sznury azbestowe termoizolacyjne.

Taśmy azbestowe termoizolacyjne wytwarzane były z przędzy azbestowej zawierającej od 75 do 90% azbestu białego.

Kod W09 - czyli wyroby azbestowo – kauczukowe z wyjątkiem wyrobów ceramicznych:

Pod tym kodem kryją się wyroby azbestowo-kauczukowe produkowane w postaci płyt, z których wykonywane były uszczelki. Wyroby te produkowane były z azbestu białego, kauczuku oraz surowców wypełniających w postaci wypełniaczy i środków wulkanizujących.

Kod W10 - czyli papier i tektura:

- papier azbestowy (produkowany z azbestu białego z dodatkiem wypełniaczy i lepiszcza, stosowany do izolacji urządzeń elektrycznych),
- tektura azbestowa zwykła (produkowana z azbestu niebieskiego, stosowana jako materiał izolacyjny i uszczelki).

Kod W11 - czyli inne wyroby zawierające azbest, osobno niewymienione:

- **W11.1 otuliny azbestowo-cementowe** (produkowane z masy azbestowo-cementowej, zawierały od 20 do 50% azbestu białego),
- **W11.2 kształtki azbestowo-cementowe budowlane** (zawierały od 12 do 16% azbestu białego),
- **W11.3 kształtki azbestowo-cementowe elektroizolacyjne** (do ich produkcji używano zarówno azbest biały ja i niebieski w ilości od 25 do 35%),
- **W11.4 płytki PCV** (azbest biały łączono w ilości od 25 do 40% z polichlorkiem winylu lub innymi żywicami),
- **W11.5 płytki ognioodporne** (do ich produkcji używano azbest brązowy i biały oraz wapno hydratyzowane i piasek),
- **W11.6 papy, kity i masy hydroizolacyjne** (do produkcji pap używano azbestu białego w postaci pyłu lub bardzo krótkich włókien w ilości od 12 do 15%; kity – azbest biały w ilościach od 40 do 50%; masy hydroizolacyjne – azbest biały w ilościach od 5 do 8%),
- **W11.7 sprzęt gospodarstwa domowego** (materiały izolacyjne w sprzęcie domowym, siatki azbestowe stosowane w trakcie używania palników kuchenek gazowych i płyt grzewczych kuchenek elektrycznych),
- **W11.8 ubrania robocze, maski, filtry zanieczyszczone azbestem** (zużyty sprzęt wykorzystywany w pracach przy usuwaniu lub zabezpieczeniu wyrobów azbestowych),
- **W11.9 inne wyżej nie wymienione** (farby, pokosty, kleje, powłoki do podwozi samochodowych, fundamenty, izolacje przeciwdźwiękowe i przeciwwibracyjne w samolotach, wykładziny pieców, masy żaro- i ognioodporne, butle ciśnieniowe zawierające acetylen, smary),

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Kod W12. – czyli drogi (asfaltowe masy drogowe, które zawierają odpady azbestowe).:

- **W12.1 drogi zabezpieczone** (drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest trwale zabezpieczona przed emisją włókien azbestowych, co zostało potwierdzone przez zarządcę drogi po przeprowadzeniu rocznej kontroli),
- **W12.2 drogi niezabezpieczone** (droga utwardzona odpadami zawierającymi azbest o uszkodzonej nawierzchni, podbudowie lub poboczu).

Niemal każdemu wyrobowi azbestowemu, przyporządkowanemu wg wyżej przedstawionych kodów, Baza Azbestowa przypisuje konkretny przelicznik, dzięki któremu można oszacować daną ilość azbestu. Ułatwia to określenie szacunkowej wagi wyrobu podanej zazwyczaj w jednostkach: m, m², m³. Wartości poszczególnych przeliczników zostaje przypisana do konkretnego kodu wyrobu.

Tab. 1. Kody wyrobów azbestowych (opracowanie własne na podstawie danych Bazy Azbestowej)

kod wyrobu	pierwotna jednostka miary	przelicznik na [kg]
W01	m ² , kg	15
W02	m ² , kg	15
W03:	-	-
W03.1	m, kg	40
W03.2	m, kg	40
W04	m ³ , kg	300
W05	kg	11,5
W06	kg	11,5
W07	kg	-
W08	kg	11,5
W09	kg	-
W10	m ² , kg	1,5
W11	-	-
W11.1	m, kg	6
W11.2	m ² , kg	15
W11.3	kg	-
W11.4	m ² , kg	5
W11.5	m ² , kg	20
W11.6	kg	-
W11.7	kg	-
W11.8	kg	-
W11.9	kg	-
W12	-	-
W12.1	m ²	-
W12.2	m ²	-

8. Obowiązki właścicieli i zarządców nieruchomości wykorzystujących wyroby azbestowe.

Podstawową regulacją, która określa obowiązki właścicieli i zarządców nieruchomości, wykorzystujących wyroby azbestowe, jest rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011 r., Nr 8, poz. 31).

Zgodnie z przytoczonym wyżej aktem wykonawczym wyroby zawierające azbest można wykorzystywać w sposób niestwarzający zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi w terminie do dnia 31 grudnia 2032 r. Powyższa zasada obowiązuje również w stosunku do oczyszczania instalacji lub urządzeń zawierających azbest (poprzez usunięcie wyrobów azbestowych lub ich wymianę na bezazbestowe). Przy wykorzystywaniu wyrobów zawierających azbest należy uwzględnić wyniki przeprowadzonych kontroli oraz oceny stanu u możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.

Wyroby azbestowe, instalacje lub urządzenia z azbestem, drogi utwardzone odpadami azbestowymi, rury azbestowo-cementowe oraz usunięte wyroby zawierające należy zinwentaryzować poprzez sporządzenie spisu z natury.

Wykorzystujący wyroby azbestowe ma obowiązek sporządzić informację o wyrobach zawierających azbest w dwóch egzemplarzach i jeden z nich przedłożyć corocznie do dnia 31 stycznia za poprzedni rok kalendarzowy odpowiednio:

- **osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami właściwemu wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta,**
- **pozostałe podmioty, w tym przedsiębiorcy – właściwemu marszałkowi województwa.**

Analogiczny obowiązek spoczywa na osobie, podmiocie, który zutylizował wyroby azbestowe, czyli innymi słowy przestał wykorzystywać materiały zawierające azbest.

Zebrane informacje o rodzaju, ilości i miejscach występowania lub usunięciu azbestu są bezpośrednio wprowadzane przez ww. organy do Bazy Azbestowej w terminie do dnia 31 marca za poprzedni rok kalendarzowy. To głównie na podstawie danych zawartych w przedłożonych informacjach sporządzane są inwentaryzacje gminne, powiatowe, wojewódzkie, czy krajowe.

Wzór formularza informacji o wyrobach zawierających azbest został załączony na końcu niniejszego opracowania, ale również jest dostępny na stronach internetowych m.in.: www.bezazbestu.eu lub www.bazaazbestowa.gov.pl.

Dodatkowo na właścicielu, zarządcy lub użytkowniku nieruchomości, obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest ciąży obowiązek przeprowadzenia kontroli tych wyrobów w formie sporządzenia tzw.: „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”. Ocenę tę sporządza się w celu kwalifikacji wyrobów azbestowych do dalszego użytkowania lub usunięcia oraz określenia tzw. stopnia pilności podjęcia działań naprawczych. Formularz potrzebny do wykonania omawianej oceny dostępny jest również na stronach internetowych m.in. www.bezazbestu.eu lub www.bazaazbestowa.gov.pl, jak i załączony został na końcu niniejszego opracowania. Wypełniony formularz oceny pozostaje u właściciela, użytkownika lub zarządcy nieruchomości łącznie z dokumentacją miejsca zawierającego azbest, obiektu, urządzenia itd.

Należy pamiętać, że podmiot, użytkownik nie posiadający dokonanej oceny, a jednocześnie zobowiązany do prowadzenia książki obiektu budowlanego, może zostać ukarany grzywną na podstawie art. 93 pkt 9 ustawy Prawo budowlane.

Przy przeprowadzaniu „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” istotne jest stwierdzenie m. in.:

- czy mamy do czynienia z „twardymi” wyrobami azbestowymi, czy z „miękkimi”,
- jakie są uszkodzenia wyrobów azbestowych,
- czy wyrób jest narażony na uszkodzenia mechaniczne,
- gdzie jest zastosowany azbest (na zewnątrz, czy wewnątrz pomieszczenia),
- czy pomieszczenia zawierające w swej konstrukcji azbest, są wykorzystywane przez dzieci, młodzież, sportowców,
- czy miejsca, w których używa się wyroby azbestowe, są wykorzystywane przez ludzi stale, regularnie lub czasowo, rzadko, czy są nieużytkowane.

Każdemu zagadnieniu oceny przypisana jest konkretna punktacja, którą ostatecznie należy zsumować. To uzyskana suma punktów określa tzw. stopień pilności, czyli dalszy sposób postępowania z wyrobami zawierającymi azbest. Poniżej przedstawione zostały kroki, które należy podjąć, gdy z oceny otrzymamy:

- **I stopień pilności** – uzyskany wynik wynosi powyżej 120 punktów (wymagana pilna wymiana wyrobów azbestowych na bezazbestowe lub ich zabezpieczenie),
- **II stopień pilności** – uzyskany wynik wynosi od 95 do 115 punktów (wymagana ponowna ocena wyrobów azbestowych w terminie do 1 roku),
- **III stopień pilności** – uzyskany wynik wynosi do 90 punktów (wymagana ponowna ocena wyrobów azbestowych w terminie do 5 lat).

9. Zasady bezpiecznego użytkowania i usuwania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest.

Stopień szkodliwości materiałów zawierających azbest wzrasta wraz ze zwiększeniem możliwości samoistnego odczepiania się włókien azbestu. Sytuacja taka może zajść zarówno w przypadku małej odporności materiału łączącego azbest, jak również naturalnych drgań eksploatowanego obiektu czy ruchów powietrza. Podstawą bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest jest jego eliminacja lub ewentualnie minimalizacja ryzyka emisji włókien azbestu do atmosfery.

Mając powyższe na względzie dopuszcza się eksploatację wyrobów azbestowych w dobrym stanie technicznym, których powierzchnia nie jest uszkodzona lub jest odpowiednio zabezpieczona.

Zaznaczyć należy jednak, że owe „dopuszczenie” do użytku dotyczy tylko i wyłącznie tzw. wyrobów twardych, czyli o włóknach azbestowych mocno związanych lepiszczem. Odnosząc się do wyrobów azbestowych miękkich (łamiwych, kruchych; ich uszkodzenia powodują dużą emisję pyłu azbestowego) to podkreślić wato, że jedynym, możliwym i właściwym postępowaniem z tym rodzajem wyrobów jest ich natychmiastowa, bezpieczna utylizacja.

Dopuszcza się dwie metody zabezpieczenia pyłącego azbestu w wyrobach twardych:

- 1) odizolowanie wyrobów od otoczenia poprzez obudowanie ich pyłoszczelną przegrodą wykonaną z płyt gipsowych lub sklejki,
- 2) pokrycie powierzchni wyrobów azbestowych specjalnymi substancjami, impregnującymi uniemożliwiającymi kruszenie lub tworzącymi powłoki na powierzchni wyrobów, co zabezpiecza przed odrywaniem zewnętrznych włókien azbestu.

Czas użytkowania prawidłowo zabezpieczonych płyt azbestowo-cementowych określony został przez producentów na około 30 lat. Ten okres bezpośrednio przełożył się na ostateczny termin realizacji oczyszczenia Polski z azbestu, czyli do dnia 31 grudnia 2032 r.

Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, co do zasady stanowią zagrożenie dla zdrowia ludzkiego. Podczas demontażu występuje bowiem emisja włókien azbestowych do otoczenia. Dlatego podczas wykonywania czynności związanych z usuwaniem azbestu należy przestrzegać zasad bezpiecznego postępowania z nim.

Prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest mogą wykonywać jedynie wyspecjalizowane firmy, posiadające odpowiednio wykwalifikowanych i przeszkolonych pracowników. Na pracodawcy spoczywa obowiązek zapewnienia swoim pracownikom optymalnej ochrony przed szkodliwym działaniem pyłu azbestowego.

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest prowadzi się w sposób uniemożliwiający emisję włókien azbestu do środowiska oraz minimalizację pylenia m. in. poprzez:

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem lub demontażem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas trwania pracy,
- demontaż całych wyrobów (bez jakiegokolwiek uszkodzania), oczywiście tam, gdzie jest to technicznie możliwe,
- odspajanie materiałów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze,
- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza w przypadku stwierdzenia występowania przekroczeń najwyższych dopuszczalnych stężeń pyłu azbestowego w środowisku pracy, w miejscach prowadzenia prac, w tym również z wyrobami zawierającymi krokidolit (azot niebieski),
- codzienne zabezpieczanie zdemontowanych wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz ich magazynowanie na wyznaczonym i zabezpieczonym miejscu.

Zatem na pył azbestowy narażeni są bezpośrednio i przede wszystkim pracownicy, którzy wykonują prace montażowe, rozbiórkowe lub izolacyjne w miejscach, gdzie azbest występuje. Jednakże oddziaływanie włókien azbestowych dotyczy także, choć w mniejszym stopniu, osób zamieszkujących lub przebywających w pobliżu miejsc demontowania materiałów zawierających azbest. Wykonawca robót „przy lub z azbestem” ma obowiązek zorganizować swoje prace tak, żeby czas trwania ekspozycji otoczenia na oddziaływanie włókien azbestowych był ograniczony do minimum. Każdy z nas, kto znajdzie się w pobliżu miejsc, gdzie trwają prace związane z demontażem wyrobów azbestowych (np. płyt azbestowo-cementowych) powinien:

- stosować się do informacji zawartych na tablicach ostrzegawczych umieszczonych przez wykonawcę robót,
- przebywać poza ogrodzoną, wydzieloną strefą pracy,
- unikać otwierania okien, drzwi balkonowych,
- wejście na dach azbestowy nie powinno następować przy użyciu włazów, a jedynie drabin (zapobiega to wnoszeniu włókien azbestowych bezpośrednio do wnętrza budynku),
- unikać zamykania „na sucho” (przy zamykaniu np. balkonu należy go prędzej zwilżyć wodą).

Po demontażu, wyroby zawierające azbest stają się odpadami niebezpiecznymi i podlegają zasadom określonym w ustawie o odpadach oraz klasyfikacji zgodnie z katalogiem odpadów (kody: 17 06 01; 17 06 03; 17 06 04; 17 06 05 – to materiały izolacyjne oraz materiały konstrukcyjne zawierające azbest). Zgodnie z obowiązującymi przepisami wykonawca prac remontowych, jest wytwórcą odpadów niebezpiecznych.

Bezpieczne usunięcie odpadów niebezpiecznych oznacza zatem właściwe przeprowadzenie procesów: demontażu, magazynowania, transportu i unieszkodliwiania. Odpady zawierające azbest należy odpowiednio przygotować do transportu tzn. nawilżyć, zabezpieczyć folią i odpowiednio oznakować (naklejką ostrzegawczą z literą „a”). Tego typu odpady mogą być magazynowane w miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych. Dodatkowo muszą być zabezpieczone przed mechanicznym uszkodzeniem opakowań i oznakowane tablicą ostrzegawczą o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem!” oraz „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”.

Ryc. 4. Wzór tablicy informacyjnej umieszczanej podczas prac związanych z usuwaniem wyrobów azbestowych (źródło: „Co z tym azbestem?”- poradnik dla właścicieli i zarządców nieruchomości, Federacja Zielonych Gaja, Szczecin 2012).

Transport odpadów azbestowych może być realizowany przez wytwórcę odpadów lub innego posiadacza, który dysponuje stosownym zezwoleniem wydanym w trybie ustawy o odpadach. Transport odpadów zawierających azbest powinien odbywać się według zasad określonych w ustawie o przewozie towarów niebezpiecznych oraz w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych.

Ostatni etap, zwińczający bezpieczne usunięcie odpadów azbestowych, to przewóz ich na odpowiednie składowisko odpadów niebezpiecznych. Powszechnie przyjętą i stosowaną metodą utylizacji odpadów zawierających azbest jest ich składowanie.

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

W województwie kujawsko – pomorskim nadal funkcjonują dwa tego typu składowiska. Jedno z nich zlokalizowane jest w powiecie świeckim, w gminie Pruszcz w miejscowości Małociechowo (północ województwa), drugie w powiecie radziejowskim, w gminie Piotrków Kujawski, w miejscowości Bycz (południe województwa) .

Odnosząc się do tematu wyrobów azbestowych i ich utylizacji, należy również poświęcić uwagę rurom azbestowo-cementowym i elementom wyłączonym z użytkowania instalacji ciepłowniczych, wodociągowych, kanalizacyjnych oraz elektroenergetycznych podziemnych, zawierających rury azbestowo-cementowe.

Podkreślić należy, że „utylizacja” tych konkretnie wyrobów polega na pozostawieniu ich w ziemi bez ograniczeń czasowych, oczywiście jeśli ich usytuowanie nie naraża na kontakt z azbestem przy czynnościach obsługowych użytkowanych instalacji infrastrukturalnych.

Tab. 2. Zestawienie parametrów składowisk odpadów azbestowych zlokalizowanych na terenie województwa kujawsko – pomorskiego (opracowanie własne na podstawie aktualizacji „Planu gospodarki odpadami województwa kujawsko – pomorskiego na lata 2023-2028 z perspektywą na lata 2029-2034”).

Nazwa składowiska	Składowisko odpadów niebezpiecznych Bycz gm. Piotrków Kujawski	Składowisko odpadów niebezpiecznych zawierających azbest w m. Małociechowo
Właściciel	Zakład Instalacji Sanitarnych Utylizacja Odpadów Władysław Lewandowski Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	ECO-POL Sp. z o.o. z siedzibą w Pruszczu
Charakter składowiska	Ogólnodostępny	
Kody przyjmowanych odpadów	17 06 01 oraz 17 06 05	
Adres składowiska	Bycz 102/7, 88-230 Piotrków Kujawski	Małociechowo, 86-120 Pruszcz
Godziny pracy	7:00-15:00	
Odległość składowiska od gminy Świecie	ok. 140 km	ok. 13 km
Telefon	880 001 001	698 373 336

Jak podaje „Plan gospodarki odpadami województwa kujawsko – pomorskiego na lata 2023-2028 z perspektywą na lata 2029-2034” pojemność ww. składowisk na koniec 2022 r. wynosiła około 276 tys. m³.

Zgodnie z obowiązującą hierarchią postępowania z odpadami i w myśl tzw. „zasady bliskości”, która nakazuje gospodarować odpady możliwe blisko miejsca ich wytwarzania, nie jest zaskoczeniem fakt, że odpady azbestowe pochodzące z terenu gminy Świecie są głównie składowane na Składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest w miejscowości Małociechowo (gmina Pruszcz, powiat świecki). Na powyższe ma wpływ również aspekt ekonomiczny. Składowisko w Małociechowie zlokalizowane jest na trasie Bydgoszcz – Świecie, ok. 30 km od Bydgoszczy.

Właścicielem wspomnianego składowiska jest firma ECO-POL Sp. z o.o., mająca swoją siedzibę przy ulicy Dworcowej 9 w Pruszczu, gm. Pruszcz, powiat świecki. Przedsiębiorstwo posiada aktualne i kompleksowe pozwolenia/zezwoleń wymagane do „pracy z azbestem”. Spółka ECO-POL wykonuje następujący zakres prac:

- ocena stanu technicznego wyrobów zawierających azbest,
- demontaż, rozbiórka, transport i usuwanie azbestu,
- wykonywanie badań przed rozbiórką w trakcie i po wykonaniu prac,
- transport i utylizacja odpadów niebezpiecznych na własnym Składowisku w miejscowości Małociechowo, gm. Pruszcz,
- wystawienie oświadczeń po wykonanych pracach.

Ryc. 5. Lokalizacja istniejących składowisk odpadów azbestowych na mapie województwa kujawsko – pomorskiego:

- ▲ Składowisko Małociechowo (gmina Pruszcz),
- ▲ Składowisko Bycz (gmina Piotrków Kujawski),
- ▲ Gmina Świecie,

(źródło: opracowanie własne na podstawie mapy zamieszczonej w *Planie gospodarki odpadami woj. kujawsko – pomorskiego*)

10. Obowiązki Gminy Świecie względem założeń *Krajowego Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032.*

Zgodnie z założeniami *Krajowego Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032* w kompetencjach Gminy Świecie znajdują się następujące obowiązki i zadania:

1. gromadzenie przez Burmistrza informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego – Bazy Azbestowej,
2. przygotowanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, także w ramach planów gospodarki odpadami,
3. organizowanie szkoleń lokalnych w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez wykorzystania z usług wyspecjalizowanych firm,
4. organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w *Programie Krajowych*,
5. inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest,
6. współpraca z marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowania programów usuwania wyrobów zawierających azbest, a w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest,
7. współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest,
8. współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację *Programu Krajowego*,
9. współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanymi, inspekcja ochrony środowiska).

11. Podjęte działania na rzecz oczyszczania kraju z azbestu w okresie od 2020 r. do końca 2024 r. (realizacja Programu).

Gmina Świecie od 2010 r. wspiera i podejmuje konkretne działania na rzecz oczyszczania Polski z azbestu. W niniejszym rozdziale omówiono działania Gminy Świecie na rzecz usuwania azbestu, które zostały zrealizowane od momentu obowiązywania *Aktualizacji Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2020 – 2032*, uwzględniając pełny czteroletni okres tj. od początku roku 2020 do końca 2024 roku. Działania wpisujące się w powyższy przedział czasowy stanowią o stopniu realizacji Programu i zostały opisane w kolejnych blokach tematycznych *Aktualizacji*, tj.:

- 1) działania inwentaryzacyjne,
- 2) działania legislacyjne,
- 3) monitoring realizacji Programu,
- 4) finansowanie realizacji Programu,
- 5) działania edukacyjno - informacyjne.

2020 r.-2024r.

- **Działania inwentaryzacyjne:**

Inwentaryzacja wyrobów azbestowych przeprowadzana jest na bieżąco. Polega ona na wprowadzaniu danych do Bazy Azbestowej, które zostały zebrane w danym roku przez Burmistrza Świecia. Dane te pochodzą ze złożonych informacji o wyrobach zawierających azbest, wizji w terenie oraz kart przekazania odpadów, które spływają do Gminy Świecie od osób/podmiotów, które usunęły azbest.

2020 r. – 2024 r.

- **Działania legislacyjne:**

W analizowanym okresie Gmina Świecie dwukrotnie podejmowała działania legislacyjne w kierunku bezpiecznego usuwania azbestu i możliwości jego finansowania przez jednostkę.

W dniu 29 października 2020 r. Rada Miejska w Świeciu przyjęła uchwałę Nr 193/20 *Aktualizację Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2020-2032*. Od tego czasu Program stanowił podstawę do podejmowania dalszych działań zmierzających do zmniejszenia ilości azbestu na obszarze Gminy.

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

W 2020 r. w celu poprawy tempa usuwania azbestu przeprowadzano kolejną zmianę zasadach dotacji związanych z usuwaniem azbestu. Uchwała Nr 165/20 Rady Miejskiej w Świeciu z dnia 25 czerwca 2020 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji ze środków budżetu gminy Świecie na finansowanie lub dofinansowanie inwestycji poprawiających stan środowiska naturalnego pozwoliła na dalsze finansowanie utylizacji azbestu oraz rozszerzenie wachlarza beneficjentów o osoby prawne oraz przedsiębiorców.

Dodatkowo zmieniono zasady udzielania dotacji.

Gmina Świecia zrezygnowała z udzielania dotacji ze względu na rodzaj budynku, na którym znajdował się azbest, na rzecz dofinansowania do faktycznej ilości usuniętego wyrobu azbestowego. Takie rozwiązanie było korzystne dla tempa usuwania azbestu z terenu gminy Świecie, bowiem realnie zwiększyła się liczba budynków o funkcji magazynowej, gospodarczej, inwentarskiej, przemysłowej, o dużej powierzchni dachu, z których azbest został usunięty.

W roku 2024 r. w celu dostosowania przepisów dotacyjnych do aktualnych cen rynkowych za wykonanie usług polegających na demontażu, transporcie i utylizacji azbestu Rada Miejska w Świeciu Uchwałą nr 46/24 z dnia 27 czerwca 2024 r. w sprawie określenia zasad udzielania oraz sposobu rozliczania dotacji celowych ze środków budżetu gminy Świecie zwiększyła kwoty dotacji w następujący sposób:

- z 1 200,00 zł na 1 400, 00 zł/tona za demontaż, transport i utylizację wyrobów azbestowych,
- z 400,00 zł na 500,00 zł/tona za transport i utylizację wyrobów azbestowych,
- maksymalna kwota roczna, która mogła być przyznana beneficjentowi z tytułu usunięcia azbestu w danym roku budżetowym wzrosła z 10 000,00 zł na 15 000,00 zł.

Aktualny przebieg procedury dotacyjnej opisano poniżej.

Przed wszystkim, **przed realizacją zadania beneficjent musi zawrzeć z Gminą umowę przedwstępną na udzielenie dotacji celowej.** UWAGA! To istotny warunek, który determinuje możliwość ubiegania się o dofinansowanie. Po podpisaniu umowy należy przystąpić do realizacji zadania, a następnie złożyć wniosek o rozliczenie dotacji.

Procedura dotacji w 4 krokach:

1. złożenie wniosku o udzielenie dotacji,
2. podpisanie umowy przedwstępnej z Gminą,
3. realizacja inwestycji (leży po stronie Dotowanego),
4. złożenie wniosku o rozliczenie dotacji.

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Wszelkie informacje o zasadach przyznawania dotacji, druki wniosków i załączników dotacyjnych znajdują się na stronie Urzędu Miejskiego w Świeciu www.swiecie.eu, kolejno zakładki: **ZALATW SPRAWĘ-ŚRODOWISKO I ZWIRZĘTA – OCHRONA ŚRODOWISKA – DOTACJE NA DEMONTAŻ, TRANSPORT I UTYLIZACJĘ WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST**. Dokumenty można również pobrać bezpośrednio w urzędzie.

Aktualnie dofinansowaniu podlegają koszty i wydatki kwalifikowane. Koszty i wydatki kwalifikowane to koszty, które obejmują:

1. demontaż, transport oraz utylizację azbestu i wyrobów zawierających azbest, lub
2. transport oraz utylizację azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Ze względu na zakres prac z azbestem Gmina Świecie przewiduje dofinansowanie do utylizacji azbestu w następujących wysokościach:

- 1.400,00 zł za 1 Mg azbestu, który został zdemontowany, przetransportowany i zutylizowany,
- 500,00 zł za 1 Mg azbestu, który został przetransportowany i z utylizowany.

W ciągu danego roku maksymalnie można uzyskać do 15.000,00 zł dofinansowania z przeznaczeniem na działania związane z utylizacją azbestu.

Gmina zapewnia możliwość korzystania z dotacji do momentu całkowitego usunięcia azbestu z obszaru danej nieruchomości, czy instalacji.

2020 r. – 2024 r.

- **Monitoring realizacji Programu:**

Monitorowanie i koordynowanie realizacji *Aktualizacji Programu* należy do obowiązków Burmistrza Świecia. Biorąc pod uwagę wieloletni okres realizacji „Programu” należy liczyć się ze zmianami uwarunkowań prawnych, w tym sposobów bezpiecznego usuwania azbestu, a także zasad finansowania. Zatem niezbędnym elementem zarządzania *Programem* jest jego monitorowanie.

Rzetelne i miarodajne kontrolowanie realizacji *Aktualizacji Programu* powinno opierać się na otwartym zestawie wskaźników monitorowania.

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Główne zadania związane z monitoringiem to:

- gromadzenie i aktualizacja danych liczbowych o ilości, rodzaju i rozmieszczeniu wyrobów zawierających azbest,
- nadzorowanie wykorzystania przyznaných środków finansowych.

W ramach działań monitoringowych, przeprowadzonych przez Gminę w latach 2020-2024, określono następujące wskaźniki:

- ilość zutyliзовanych w danym roku odpadów zawierających azbest,
- ilość wyrobów azbestowych pozostałych do likwidacji,
- ilość rur azbestowo-cementowych eksploatowanych i wyłączonych z eksploatacji przez Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Świeciu,
- ilość, rodzaj oraz lokalizację budynków „oczyszczonych” z azbestu,
- ilość wniosków o dofinansowanie usuwania wyrobów zawierających azbest złożonych do Urzędu Miejskiego w Świeciu,
- kwoty udzielonych dotacji z budżetu Gminy,
- kwoty pozyskanych dotacji z budżetu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Komunalnej w Toruniu.

Ocena realizacji *Aktualizacji Programu* została wykonana głównie w oparciu o ilość i rodzaj usuniętego azbestu oraz pozostałego do usunięcia. Przedstawione niżej dane powstały podczas prac inwentaryzacyjnych i analiz przeprowadzonych na przełomie lat 2020-2024 r., polegających m. in. na weryfikacji kart przekazania odpadów załączonych do wniosków o dotacje, informacji złożonych przez: użytkowników wyrobów zawierających azbest (prawnych i fizycznych), sołtysów, prezesów Rodzinnych Ogrodów Działkowych oraz wizjach w terenie (w sytuacjach niejasnych, wymagających sprawdzenia). Zweryfikowane dane wprowadzono do Bazy Azbestowej.

Tab. 3. Zestawienie usuniętego azbestu z terenu Gminy Świecie w latach 2020-2024 (opracowanie własne).

Rok	Ilość usuniętego azbestu [kg/rok]			Rodzaj zutyliżowanego wyrobu azbestowego
	łącznie	z podziałem na podmioty		
2020	95 935	osoby fizyczne	94 459	płyty azbestowo – cementowe faliste
		osoby prawne	1 476	
2021	75 000	osoby fizyczne	72 500	płyty azbestowo – cementowe faliste
		osoby prawne	2 500	
2022	52 428	osoby fizyczne	50 828	płyty azbestowo – cementowe faliste i płaskie
		osoby prawne	1 600	
2023	70 860	osoby fizyczne	62 730	płyty azbestowo – cementowe faliste
		osoby prawne	8 130	

Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.

2024	95 310	osoby fizyczne	71 430	płyty azbestowo – cementowe faliste i płaskie
		osoby prawne	23 880	
SUMA [kg]	389 533	osoby fizyczne	351 947	
		osoby prawne	37 586	

Biorąc pod uwagę ilość zutyliczowanego azbestu, przedstawioną wyżej w tabeli, można stwierdzić, że w latach 2020 - 2024 r. utylizacja wyrobów azbestowych była podejmowana przez osoby fizyczne, rolników, jak i przedsiębiorców. Średnio w roku z terenu Gminy Świecie usuwano **77 906,6 kg odpadów azbestowych**.

Tab. 4. Zestawienie ilości i rodzaju budynków z terenu Gminy Świecie, z których usunięto pokrycie dachowe zawierające azbest w latach 2020-2024 (opracowanie własne).

Rok	Rodzaj budynku, z którego usunięto eternit z dachu				
	budynek mieszkalny [szt.]	budynek gospodarczy [szt.]	budynek inwentarski [szt.]	altany działkowe [szt.]	budynki magazynowe, przemysłowe, hale produkcyjne [szt.]
2020	22	10	0	10	0
2021	17	9	3	3	0
2022	20	7	0	2	0
2023	12	18	1	2	1
2024	11	18	2	1	2
SUMA [szt.]	82	62	6	18	3

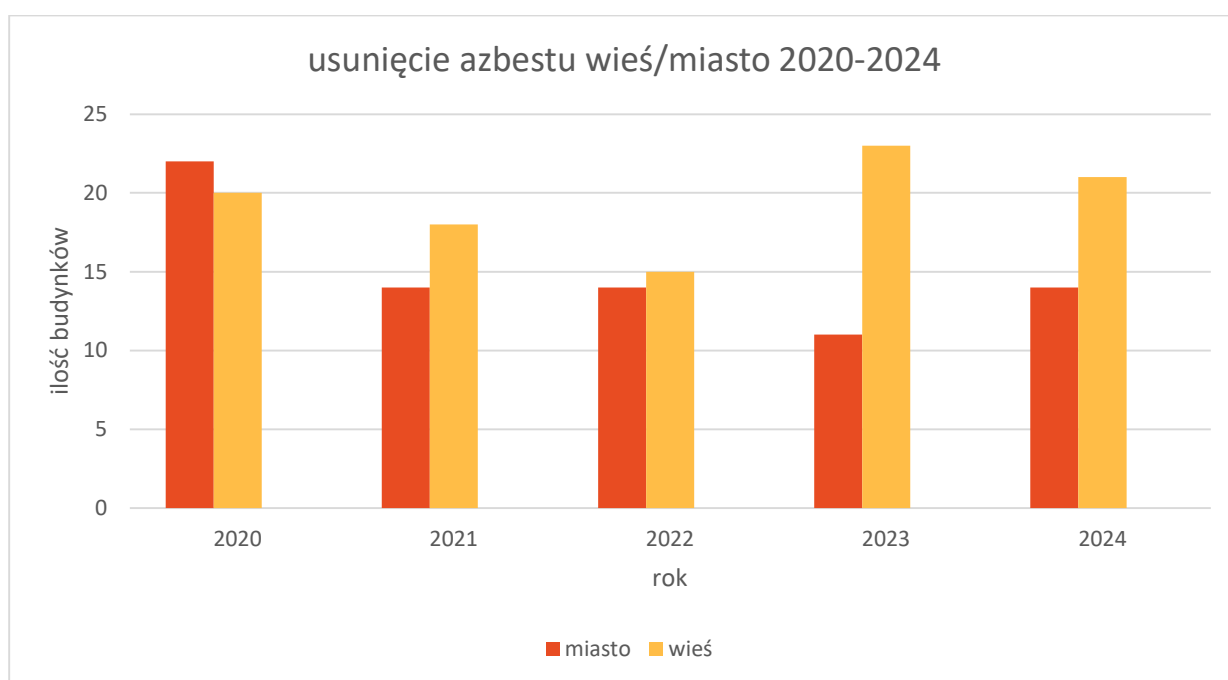
Na podstawie danych zestawionych w powyższej tabeli można przyjąć, że średnio w roku azbest zniknął z:

- 16 budynków mieszkalnych,
- 12 budynków gospodarczych,
- 1 budynku inwentarskiego,
- 3 altan działkowych.

Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.

Mając powyższe na względzie można przyjąć, że w latach 2020-2024, średnio w roku oczyszczano 32 budynków z azbestu (zutylizowano pokrycie dachowe wykonane z płyt azbestowo – cementowych, głównie falistych), zlokalizowanych na obszarze Gminy Świecie.

Najczęściej utylizowano azbest z obiektów budowlanych wykorzystywanych przez ludzi stale (budynki mieszkalne) lub często (budynki gospodarcze, inwentarskie), następnie czasowo (altany ogrodowe), jak również magazynowe i przemysłowe.

Ryc. 6. Zestawienie ilości budynków z terenu Gminy Świecie, z których usunięto pokrycie dachowe zawierające azbest w latach 2020-2024 (opracowanie własne).

Z przedstawionych za pomocą wykresu danych wynika, że to na obszarach wiejskich częściej podejmowane są działania w zakresie utylizacji azbestu. Jednak w latach 2020-2022 tendencja zarówno w obszarze miejskim jak i wiejskim była podobna.

Według danych przekazanych na koniec 2024 r. przez Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. na terenie gminy Świecie obecnie znajduje się 11 277 mb rur wodociągowych azbestowo-cementowych czynnych (obszar miejski – 4 577 mb, obszar wiejski – 6 700 mb).

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Tab. 5. Lokalizacja azbestowych przewodów wodociągowych na terenie Gminy Świecie – obszar miejski
(opracowanie własne na podstawie danych przedłożonych przez ZWiK Sp. z o.o.). Dane na koniec 2024 r.

Lp.	Miejsce występowania (ulica)	Ilość wyrobów zawierających azbest [mb]	Stan sieci
OBSZAR MIEJSKI			
1.	ul. Gałczyńskiego	160	w eksploatacji
2.	ul. Gałczyńskiego	0	wyłączona
3.	ul. Wojska Polskiego	583	w eksploatacji (17 m wyłączono w 2024 r.)
4.	ul. Wojska Polskiego	0	wyłączona w 2022 r.
5.	ul. Żeromskiego	353	w eksploatacji
6.	ul. Tuwima	186	w eksploatacji
7.	ul. Kościuszki	129	w eksploatacji
8.	ul. Kościuszki	0	zdjęto rury żeliwne 53 m
7.	ul. Kościuszki	0	wyłączona (188 mb)
8.	ul. Zapolskiej	175	w eksploatacji
9.	Aleja Jana Pawła II	0	wyłączona
10.	ul. Okrężna	0	wyłączona
11.	ul. Żwirki i Wigury	0	wyłączona
12.	ul. Przemysłowa	300	w eksploatacji
13.	ul. Słowackiego	00	wyłączona w 2023 r.
14.	ul. Słowackiego	0	wyłączona
15.	ul. Fabryczna	170	w eksploatacji (30 mb wyłączono w 2023 r. – rury żeliwne)
16.	ul. Prusa	89	w eksploatacji (48 mb wyłączonych w 2019 r.)
17.	ul. Skłodowskiej	0	wyłączono w 2024 r. (345 mb)
18.	ul. Kolejowa	450	w eksploatacji
19.	ul. Sportowa	0	wyłączona
20.	ul. Brzechwy	0	wyłączona
21.	ul. Chopina	700	w eksploatacji
22.	ul. Dąbrowskiej	0	wyłączona

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

23.	ul. Nałkowskiej	0	wyłączona
24.	ul. Kwiatowa	145	w eksploatacji
25.	ul. Kraszewskiego	230	w eksploatacji
26.	ul. Łukasiewicza	421	w eksploatacji (6 mb wyłączono w 2024 r.)
27.	ul. Reja	45	w eksploatacji
28.	ul. Reymonta	86	w eksploatacji (65 mb zdjęto w 2023 r, - rury żeliwne)
29.	ul. Wieniawskiego	0	zdjęto z wykazu – rury PCV (200m)
30.	ul. Chełmińska	355	w eksploatacji
31.	ul. Tucholska	0	Wyłączona (131 mb w 2019 r.)
32.	ul. Akacyjowa	62	Wyłączona (62 mb wyłączone w 2019 r.)
SUMA	4577 [mb]		

Tab. 6. Lokalizacja azbestowych przewodów wodociągowych zawierających azbest występujących na terenie Gminy Świecie – obszar wiejski,
(opracowanie własne na podstawie danych przedłożonych przez ZWiK Sp. z o.o. na koniec 2024 r.).

Lp.	Miejsce występowania (miejscowość)	Ilość wyrobów zawierających azbest [mb]	Stan sieci
OBSZAR WIEJSKI			
1.	Przechówko	1100	w eksploatacji
2.	Dworzysko	1100	w eksploatacji
3.	Wielki Konopat	2250	w eksploatacji
4.	Czapple	1000	w eksploatacji
5.	Czapelki	1250	w eksploatacji
6.	Polski Konopat	0	zdjęto z ewidencji rury stalowe
SUMA	6 700 [mb]		

Omawiając kwestie rur azbestowych wykorzystywanych w instalacjach wodociągowych i kanalizacyjnych podkreśla się ponownie, że po ich wyłączeniu z eksploatacji, pozostawia się je w ziemi bez ograniczeń czasowych, oczywiście pod warunkiem, że ich usytuowanie nie naraża na kontakt z azbestem przy czynnościach obsługowych użytkowanych instalacji infrastrukturalnych.

Rys. 7. Rury azbestowo-cementowe stosowane m.in. jako przewody wodociągowe i kanalizacyjne (źródło: Fot. stock.adobe/chuck1964).

2020 r. – 2024 r.

- **Ilość zinwentaryzowanego azbestu na koniec 2024 r.:**

Ilość obecnie zinwentaryzowanego azbestu w stosunku do danych z końca roku 2019 r. uległa wzrostowi. Co na pewno jest dobrym wskaźnikiem. Im precyzyjniej jest określona ilość azbestu w danej jednostce, tym lepiej można zaplanować wszystkie czynności związane z jego usunięciem, jak i zaplanować konkretne środki finansowe na ten cel.

Przewiduje się jednak, iż inwentaryzacja wyrobów azbestowych nadal jest niepełna. Mieszkańcy (użytkownicy wyrobów azbestowych) mają nadal niską świadomość o obowiązku corocznego informowania Burmistrza Świecia o użytkowaniu azbestu lub o jego usunięciu bez wezwania. Obowiązek ten jednak jest spełniany przez użytkowników wyrobów azbestowych ciągle w niezadawalającym stopniu (choć na przestrzeni lat 2020-2024 r. odnotowuje się wzrost ilości złożonych informacji dotyczących azbestu).

Jak wykazuje Najwyższa Izba Kontroli w swoim raporcie/informacji pt.: „*Realizacja Programu Oczyszczania Kraju z azbestu na lata 2009-2032*”, problem z przeprowadzeniem kompletnej inwentaryzacji azbestu dotyczy praktycznie każdej gminy, czyli obejmuje obszar całego kraju.

Rys. 8. Budynek gospodarczy przeznaczony do rozbiórki pokryty płytą falistą azbestowo-cementową zlokalizowany w Gminie Świecie
(źródło: własne).

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Tab. 7. Masa wyrobów azbestowych objęta inwentaryzacją oraz pozostałych do usunięcia w Gminie Świecie z podziałem na miejscowości – stan na dzień 31 grudnia 2024 r.
(opracowanie własne na podstawie danych Bazy Azbestowej).

Masa wszystkich wyrobów azbestowych w gminie Świecie wg miejscowości [kg]						
miejscowość	zinwentaryzowane			pozostałe do unieszkodliwienia		
	osoby fizyczne	osoby prawne	razem	osoby fizyczne	osoby prawne	razem
Chrystkowo	120 699	0	120 699	107 055	0	107 055
Czapelki	56 025	50 000	106 025	52 665	50 000	102 665
Czaple	183 708	40 000	223 708	150 698	40 000	190 698
Drozdowo	23 520	0	23 550	17 700	0	17 700
Dworzysko	116 212	45 450	161 662	80 850	44 000	124 850
Dziki	133 387	19 610	152 997	111 435	13 050	124 485
Ernestowo	224 215	0	160215	217 815	0	270 815
Głogówko	18 000	0	18 000	18 000	0	18 000
Głogówko Królewskie	114 331	1 000	115 331	99 009	0	99 009
Gruczno	374 184	6 000	380 184	289 741	6 000	295 741
Kosowo	238 729	0	238 729	207 219	0	207 219
Kozłowo	128 234	3 420	104 540	53 675	3 420	57 095
Morsk	100 334	0	100 334	81 090	0	81 090
Niedźwiedź	66 596	0	66 596	44 400	0	44 400
Polski Konopat	238 270	8 620	246 890	199 020	7 950	206 970
Przechówko	0	44 000	44 000	0	44 000	44 000
Sartowice	90 005	51 435	141 440	75 465	50 070	125 535
Skarszewo	117 384	0	117 384	96 570	0	96 570
Sulnowo	137 781	3 600	141 381	118 830	3 600	122 430
Sulnówko	299 804	27 647	327 451	245 952	15 317	261 269
Świecie	593 470	496 208	1 089 678	342 070	408 418	750 488
Święte	65 686	0	65 868	61 470	0	61 470
Terespol Pomorski	70 835	29 598	100 433	44 880	18 713	63 593
Topolenek	141 159	1 850	143 009	121 065	1 850	122 915
Wiąg	294 094	0	180 764	241 770	0	241 770
Wielki Konopat	15 550	93 720	109 270	6 210	93 720	99 930

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Na podstawie danych przedstawionych w tabeli, wynika iż, **Gmina Świecie do końca 2024 roku objęła inwentaryzacją 4 886 168 kg** wyrobów azbestowych, z czego większość stanowi azbest zlokalizowany na obszarze wiejskim, a który przeważnie należy lub należał do osób fizycznych.

Z kolei aktualna i łączna ilość azbestu, która powinna zostać zutylizowana do końca 2032 r. wynosi 3 886 560 kg, z czego 3 086 453 kg przypada na osoby fizyczne, a 800 107 kg na osoby prawne. Należy też pamiętać, że 591 550 kg łącznej masy wyrobów azbestowych to rury i złącza, których nie poddaje się typowej utylizacji, a jedynie wyłącza z eksploatacji i pozostawia w ziemi.

Tab. 8. Masa wyrobów azbestowych z podziałem na rodzaj - stan na dzień 31 grudnia 2024 r.
(opracowanie własne na podstawie danych Bazy Azbestowej).

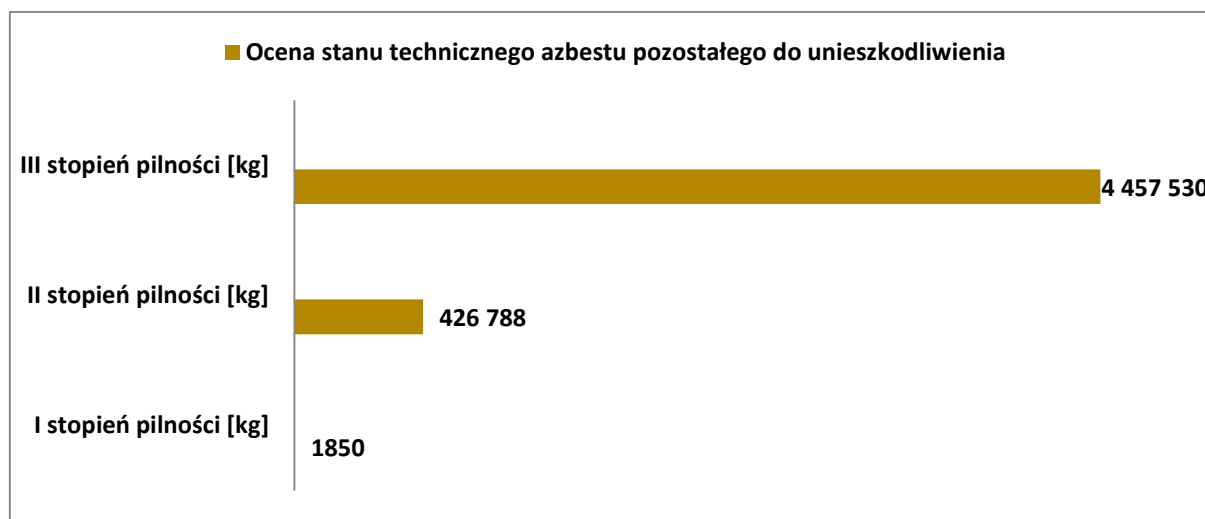
rodzaj wyrobu	Masa wyrobów azbestowych wg wyrobu [kg]	
	zinwentaryzowana	pozostała do unieszkodliwienia
plyty a-c płaskie	25 856	3 360
plyty a-c faliste	4 268 594	3 291 618
rury i złącza a-c	591 550	591 550
szczeliwa azbestowe	136	0
inne wyroby zawierające azbest	32	32

2020 r. – 2024 r.

- **Aktualna ocena stanu technicznego oraz możliwość dalszego, bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, stan na koniec 2024 r.:**

Ważnym wskaźnikiem monitoringu realizacji oczyszczania Gminy Świecie z azbestu jest też gromadzenia danych w przedmiocie oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających. Stan techniczny wyrobów zawierających azbest określony został podczas prac inwentaryzacyjnych, przeprowadzonych na potrzeby sporządzenia niniejszej *Aktualizacji Programu*.

Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.

Rys. 9. Ewidencja stanu technicznego wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie – pozostałego do usunięcia do 2032 r. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Bazy Azbestowej, stan na koniec 2024 r.).

Z przedstawionego wyżej wykresu wynika, że ok. 91,23 % wyrobów azbestowych z lokalizowanych na terenie Gminy to wyroby, których ocena stanu technicznego zakwalifikowała je do III stopnia pilności – oznacza to, że są one w dobrym stanie technicznym. Dobry stan techniczny pozwala na dalsze użytkowanie tych wyrobów. Niemniej jednak wyroby te powinny zostać poddane ponownej ocenie technicznej za 5 lat. Około 8,73% wyrobów zalicza się do II stopnia pilności – wymagana jest zatem ponowna ocena w terminie do roku licząc od poprzedniej. Z kolei ok. 0,04 % to azbest o I stopniu pilności, który wymaga pilnej wymiany na wyrób bezazbestowy lub zabezpieczenia.

2020 r. – 2024 r.

- **Finansowanie realizacji Programu:**

Utylizacja azbestu i wyrobów azbestowych, szczególnie elementów budowlanych wymaga odpowiednich nakładów finansowych. Jak wiadomo do końca 2032 r. z obszaru Gminy Świecie należy usunąć wszystkie wyroby zawierające azbest. Obowiązek ten nie będzie możliwy do zrealizowania bez finansowego wsparcia kierowanego do właścicieli, zarządców, użytkowników obiektów lub instalacji zawierających azbest.

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Źródłami finansowania usuwania azbestu są przede wszystkim środki:

- własne osób fizycznych i prawnych,
- własne jednostek samorządu terytorialnego,
- pożyczki,
- funduszy ochrony środowiska,
- budżetu państwa.

Gmina Świecie jest jednostką samorządu terytorialnego, która poprzez udzielanie dotacji mieszkańcom, już od 2010 r. wspiera finansowo przedsięwzięcia związane z realizacją utylizacji azbestu - głównie dzięki własnym środkom pieniężnym, zabezpieczanym w budżecie. Niemniej jednak, w razie konieczności, środki na ten cel pozyskiwane są również z innych źródeł tj. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu. Taka sytuacja miała miejsce w 2021 r. Do Burmistrza Świecie wpłynął wniosek gospodarstwa rolnego zlokalizowanego na obszarze gminy Świecie z prośbą o dofinansowanie utylizacji 7064 m² wyrobów zawierających azbest ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu.

Analiza sprawozdań z wykonania budżetu Gminy Świecie z lat 2020-2024 r. wykazała, że w rozpatrywanym czasookresie średnio w roku na utylizację azbestu zabezpieczano w budżecie **73 393,78 zł** – uwzględniając tylko i wyłącznie środki własne.

Tab. 9. Wykaz poniesionych kosztów własnych, związanych z utylizacją azbestu, obejmujący lata 2020-2024 (opracowanie własne na podstawie sprawozdań z budżetu Gminy Świecie).

własne środki finansowe Gminy Świecie przeznaczone na utylizację azbestu			
rok	zaplanowane [zł]	wydatkowane [zł]	stopień realizacji budżetu [%]
2020	130 000,00	75 458,39	58 %
2021	100 000,00	70 924,00	71 %
2022	100 000,00	59 214,26	59%
2023	100 000,00	68 036,40	68 %
2024	150 000,00	93 335,86	62 %
razem	580 000,00	366 968,91	średnia ≈ 63,6 %

W rozpatrywanym okresie, tj. 2020-2024 r. obserwuje się zabezpieczenie większych kwot w budżecie gminnym w stosunku do lat poprzednich.

Analizując każdy rok z osobna warto zaznaczyć, że środki finansowe zabezpieczone na dofinansowania z tytułu usunięcia azbestu były wystarczające. Średnia realizacji budżetu w okresie 2020-2024 r. przyjęła wartość 63,6 %.

2020 r. – 2024 r.

- **Działania edukacyjno - informacyjne:**

Działania podjęte w tym zakresie w latach 2020-2024 opierały się przede wszystkim na ciągłym inspirowaniu właściwej postawy mieszkańców w zakresie bezpiecznego użytkowania oraz obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest.

Działalność w omawianym zakresie skierowana została do właścicieli, zarządców, użytkowników obiektów budowlanych zawierających azbest i realizowana jest do dziś.

Na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Świeciu (www.swiecie.eu) utworzono zakładki pn.: „Środowisko i zwierzęta – ochrona środowiska – dotacje na demontaż, transport i utylizację wyrobów zawierających azbest” oraz „Aktualności”, w których to na bieżąco zamieszcza się informacje na temat obowiązujących zasad udzielania dotacji oraz obowiązku przekładania informacji o wyrobach azbestowych.

W Wydziale Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Gospodarki w Urzędzie Miejskim w Świeciu wyznaczono pracownika, którego zadaniem m.in. jest koordynowanie realizacji *Programu* i bezpośrednia współpraca z właścicielami lub zarządcami nieruchomości położonych w granicach administracyjnych Gminy Świecie, którzy nadal wykorzystują wyroby zawierające azbest. Bezpośrednia pomoc mieszkańcom ma ogromne znaczenie, bowiem bezpośrednio wpływa na podniesienie ogólnej wiedzy na temat azbestu i sposobu postępowania z nim.

W analizowanym czasookresie wystąpią pandemia COVID-19, wywołana przez wirusa SARS-CoV-2. Pandemia COVID-19 została ogłoszona przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) 11 marca 2020 roku. Choć wirus zaczął się rozprzestrzeniać pod koniec 2019 roku, to ta data wyznacza jej globalny początek. WHO oficjalnie odwołało stan zagrożenia zdrowia publicznego o międzynarodowym znaczeniu 5 maja 2023 roku. Do tego czasu działania edukacyjno-informacyjne zostały okrojone i przeprowadzane głównie przez stronę internetową www.swiecie.eu.

12. Dalsza prognoza finansowania i oszacowanie kosztów realizacji Aktualizacji Programu:

Na ogólne koszty likwidacji azbestu składają się następujące czynności:

- 1) fizyczny demontaż obiektów zawierających w swym składzie azbest,
- 2) magazynowanie wyrobów azbestowych w miejscu demontażu,
- 3) przetransportowanie odpowiednio zabezpieczonych odpadów azbestowych przez przystosowane pojazdy posiadające atest ADR,
- 4) składowanie odpadów niebezpiecznych (utylicacja).

Dalsza realizacja *Aktualizacji* będzie zależała przede wszystkim od możliwości finansowych Gminy Świecie i właścicieli nieruchomości, na których znajduje się azbest, jak również pozyskanych środków zewnętrznych oraz wsparcia rządu.

Biorąc pod uwagę wydatki gminne w okresie ostatnich dziesięciu lat, można mieć pewność, że w przyszłości przedmiotowe dofinansowanie będzie kontynuowane i pokrywane przede wszystkim ze środków własnych Jednostki. Nie wykluczony jest również udział zewnętrznych środków (np. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Regionalne Programy Operacyjne etc.).

Koszty usunięcia azbestu i wyrobów azbestowych oszacowano na podstawie przewidywanego na rok 2026 cennika firmy ECO-POL Sp. z o.o. z siedzibą w Pruszczu, ustanowionego dla Gminy Świecie. Skala kosztów przyjmuje wartości następujące:

- **35,00 zł za 1 m² wyrobów azbestowych (zakres prac: demontaż, transport i utylizacja),**
- **600,00 zł za 1 Mg wyrobów azbestowych (zakres prac: transport i utylizacja).**

Do wyliczenia szacunkowych kosztów usunięcia azbestu z terenu Gminy Świecie przyjęto kwotę dla pełnego zakresu prac, bowiem zmagazynowanych wyrobów azbestowych Baza Azbestowa nie wykazuje w raportach. Dodatkowo kalkulacja nakładów finansowych nie objęła ilości rur i złączy azbestowo-cementowych, ponieważ te konkretne wyroby z reguły nie generują kosztów usunięcia (wyłącza się je z eksploatacji i pozostawia w ziemi).

Kalkulacja szacunkowych kosztów realizacji *Aktualizacji* przebiegła wg wzoru:

$$4\,886\,168\text{ kg}^* (\text{łączna ilość azbestu przeznaczanego do usunięcia}) - 591\,550\text{ kg} (\text{ilość rur azbestowe}) = 4\,294\,618\text{ kg azbestu pozostającego do usunięcia do końca 2032 r.}$$

*stan na koniec roku 2024 r.

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Wg wskaźnika przeliczeniowego podawanego w Bazie Azbestowej przyjmuje się, że 1 m² płyt azbestowo-cementowych waży 15 kg. Zatem, żeby obliczyć szacunkowe koszty realizacji *Aktualizacji* należy ilość wyrobów azbestowych zinwentaryzowanych i pozostałych do usunięcia wyrażoną w kg przeliczyć na m² w następujący sposób:

$$4\,294\,618 \text{ kg azbestu pozostałego do usunięcia} : 15 \text{ kg (wskaźnik)} = 286\,307,86 \text{ m}^2$$

Ostatecznie szacunkowy koszt usunięcia wyrobów azbestowych z terenu Gminy Świecie wynosi:

$$286\,307,86 \text{ m}^2 \cdot 35,00 \text{ zł} = \underline{10\,020\,775,10 \text{ zł}}$$

Biorąc pod uwagę datę skrajną realizacji oczyszczania kraju z azbestu zauważa się, że w kolejnych latach, co roku należałoby wydatkować około 1 431 539,30 zł w celu wywiązania się z obowiązku oczyszczenia Gminy Świecie z azbestu do 31 grudnia 2032 r.

Wyliczona kwota to koszty szacunkowe, które w przyszłości należy aktualizować ze względu na zmieniające się ceny usług związanych z demontażem, transportem i utylizacją azbestu, czy jego ujawnienie.

Jak widać usuwanie azbestu i wyrobów azbestowych, szczególnie elementów budowlanych jest kosztowne i wymaga odpowiednich nakładów finansowych. Dlatego ważnym aspektem, zachęcającym np. do wymiany dachów azbestowych na bezazbestowe, jest możliwość pozyskania atrakcyjnego dofinansowania do utylizacji

Gmina Świecie jest praktycznie jedyną gminą w powiecie świeckim, która wspiera utylizację azbestu głównie poprzez własne środki finansowe. Przez ostatnie 5 lat (okres 2020-2024 r.) Gmina Świecie zabezpieczyła w budżecie 580 000,00 zł w celu finansowania demontażu, transportu i utylizacji wyrobów azbestowych.

13. Obowiązujące zasady przyznawania dotacji przez Gminę Świecie do utylizacji azbestu.

Obecnie dofinansowania związane z poprawą środowiska naturalnego i jego ochroną reguluje Uchwała Nr 46/24 Rady Miejskiej w Świeciu z dnia 27 czerwca 2026 r. w sprawie określenia zasad udzielania oraz sposobu rozliczania dotacji celowych ze środków budżetu gminy Świecie na zadania związane z ochroną środowiska i gospodarką wodną.

Przed wszystkim, **przed realizacją zadania beneficjent musi zawrzeć z Gminą umowę przedwstępną na udzielenie dotacji celowej.** UWAGA! To istotny warunek, który determinuje możliwość ubiegania się o dofinansowanie. Po podpisaniu umowy należy przystąpić do realizacji zadania, a następnie złożyć wniosek o rozliczenie dotacji.

Procedura dotacji w 4 krokach:

1. złożenie wniosku o udzielenie dotacji,
2. podpisanie umowy przedwstępnej z Gminą,
3. realizacja inwestycji (leży po stronie Dotowanego),
4. złożenie wniosku o rozliczenie dotacji.

Wszelkie informacje o zasadach przyznawania dotacji, druki wniosków i załączników dotacyjnych znajdują się na stronie Urzędu Miejskiego w Świeciu www.swiecie.eu, kolejno zakładki: **ZALATW SPRAWĘ-ŚRODOWISKO I ZWIRZĘTA – OCHRONA ŚRODOWISKA – DOTACJE NA DEMONTAŻ, TRANSPORT I UTYLIZACJĘ WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST.** Dokumenty można również pobrać bezpośrednio w urzędzie.

Aktualnie dofinansowaniu podlegają koszty i wydatki kwalifikowane. Koszty i wydatki kwalifikowane to koszty, które obejmują:

1. demontaż, transport oraz utylizację azbestu i wyrobów zawierających azbest, lub
2. transport oraz utylizację azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Ze względu na zakres prac z azbestem Gmina Świecie przewiduje dofinansowanie do utylizacji azbestu w następujących wysokościach:

- 1.400,00 zł za 1 Mg azbestu, który został zdemontowany, przetransportowany i zutylizowany,
- 500,00 zł za 1 Mg azbestu, który został przetransportowany i z utylizowany.

W ciągu danego roku maksymalnie można uzyskać do 15.000,00 zł dofinansowania z przeznaczeniem na działania związane z utylizacją azbestu.

Gmina zapewnia możliwość korzystania z dotacji do momentu całkowitego usunięcia azbestu z obszaru danej nieruchomości, czy instalacji.

Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.

14. Harmonogram dalszego wdrażania i realizowania *Aktualizacji*.

Odpowiednie zaplanowanie prac związanych z realizacją *Aktualizacji* oraz właściwe rozłożenie ich w czasie ma realny wpływ na tempo usuwania azbestu. Proponowany harmonogram działań związanych z usuwaniem z terenu Gminy wyrobów zawierających azbest uwzględnia zarówno wymogi prawne, jak i względy praktyczne.

Tab. 10. Harmonogram realizacji *Aktualizacji* w latach 2025-2030 (opracowanie własne).

Termin realizacji (czasookres)	Opis zadania	Intensywność wykonywania działań
2025- 2030 (5 lat)	Edukacja ekologiczna mieszkańców, współpraca przy bezpiecznym usuwaniu azbestu oraz stałe informowanie o obowiązkach wynikających z posiadania oraz użytkowania wyrobów azbestowych.	zadanie ciągłe
	Prowadzenie Bazy Azbestowej.	zadanie ciągłe
	Coroczny monitoring realizacji <i>Aktualizacji</i> poprzez zweryfikowanie ilości azbestu usuniętego i pozostałego do usunięcia.	do 31 marca każdego roku za rok poprzedni
	Zabezpieczenie środków finansowych na realizację <i>Aktualizacji</i> (dofinansowanie utylizacji azbestu).	zadanie ciągłe
	Przedstawienie Radzie Miejskiej w Świeciu sprawozdania z ilości usuniętego azbestu i przydzielonych dotacji.	do 30 czerwca każdego roku za rok poprzedni
	Przekazanie Marszałkowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego informacji o ilości i występowaniu wyrobów azbestowych, należących do osób prawnych.	do 31 stycznia każdego roku za rok poprzedni
	Okresowa aktualizacja zasad udzielania dotacji z gminnego budżetu do demontażu, transportu i utylizacji azbestu.	w miarę potrzeb i możliwości finansowania
	Przekazanie właścicielom, zarządom i użytkownikom wyrobów azbestowych informacji o obowiązku wykonania kontroli stanu technicznego azbestu oraz sporządzenia „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania tych wyrobów” – poprzez stronę internetową Urzędu Miejskiego w Świeciu.	- wyroby o II stopniu pilności – do roku od wykonania poprzedniej oceny technicznej, - wyroby o III stopniu pilności – do pięciu lat od wykonania poprzedniej oceny technicznej.
	Przekazanie właścicielom, zarządom i użytkownikom wyrobów azbestowych informacji o obowiązku przedłożenia informacji o wyrobach azbestowych odpowiednio Burmistrzowi	początek danego roku

Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.

	i Marszałkowi” – poprzez stronę internetową Urzędu Miejskiego w Świeciu.	
--	--	--

Tab. 11. Harmonogram realizacji *Aktualizacji* w latach 2030 – 2032 (opracowanie własne).

Termin realizacji (czasookres)	Opis zadania	Intensywność wykonywania działań
2030- 2032 (2 lata)	Aktualizacja Programu Usuwania Azbestu dla Gminy Świecie.	w razie konieczności
	Edukacja ekologiczna mieszkańców, współpraca przy bezpiecznym usuwaniu azbestu oraz stałe informowanie o obowiązkach wynikających z posiadania oraz użytkowania wyrobów azbestowych.	zadanie ciągłe
	Prowadzenie Bazy Azbestowej.	zadanie ciągłe
	Coroczny monitoring realizacji <i>Aktualizacji</i> poprzez zweryfikowanie ilości azbestu usuniętego i pozostałego do usunięcia.	do 31 marca każdego roku za rok poprzedni
	Zabezpieczenie środków finansowych na realizację <i>Aktualizacji</i> (dofinansowanie utylizacji azbestu).	zadanie ciągłe
	Przedstawienie Radzie Miejskiej w Świeciu sprawozdania z ilości usuniętego azbestu i przydzielonych dotacji.	do 30 czerwca każdego roku za rok poprzedni
	Przekazanie Marszałkowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego informacji o ilości i występowaniu wyrobów azbestowych, należących do osób prawnych.	do 31 stycznia każdego roku za rok poprzedni
	Okresowa aktualizacja zasad udzielania dotacji z gminnego budżetu do demontażu, transportu i utylizacji azbestu.	w miarę potrzeb i możliwości finansowania
	Przekazanie właścicielom, zarządcom i użytkownikom wyrobów azbestowych informacji o obowiązku wykonania kontroli stanu technicznego azbestu oraz sporządzenia „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania tych wyrobów” – poprzez stronę internetową Urzędu Miejskiego w Świeciu.	- wyroby o II stopniu pilności – do roku od wykonania poprzedniej oceny technicznej, - wyroby o III stopniu pilności – do pięciu lat od wykonania poprzedniej oceny technicznej.
	Przekazanie właścicielom, zarządcom i użytkownikom wyrobów azbestowych informacji o obowiązku przedłożenia informacji o wyrobach azbestowych odpowiednio Burmistrzowi i Marszałkowi” – poprzez stronę internetową Urzędu Miejskiego w Świeciu.	początek danego roku

15. Podsumowanie i wnioski.

Do końca roku 2032 wszystkie dachy z azbestu mają zniknąć z krajobrazu Polski. To obowiązek wynikający z ustawy.

Przyjęty przez Radę Ministrów „Krajowy Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” nałożył szereg obowiązków na organy administracji publicznej w tym też na gminy.

Prawidłowe użytkowanie i usuwanie azbestu jest ważnym elementem całego systemu gospodarki odpadami, a także integralną częścią planów i strategii gmin, powiatów i województw.

Aktualizacja Programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r. jest dokumentem praktycznym, bowiem stanowi o kontynuacji działań na rzecz bezpiecznego usuwania azbestu i wyrobów azbestowych przy wsparciu Gminy z uwzględnieniem źródeł finansowania demontażu, transportu i utylizacji wyrobów zawierających azbest. Dokument ten jest kontynuacją działań na rzecz bezpiecznego usuwania azbestu z obszaru kraju.

Gmina Świecie już drugą dekadę wspiera merytorycznie, praktycznie i finansowo działania w kierunku oczyszczania kraju z azbestu.

Analizując lata 2020 - 2024 z poprzednimi można stwierdzić, iż Gmina Świecie zwiększyła środki finansowe ukierunkowane na dofinansowanie bezpiecznego usuwania wyrobów azbestowych z obszaru gminy. Zauważyć można też, że w tym okresie wzrosła świadomość mieszkańców na temat corocznego informowania Burmistrza Świecia o wyrobach zawierających azbest i możliwościach pozyskania dotacji na ten cel. Świadczy o tym chociażby ilość złożonych informacji.

W powyższym czasie również zwiększyła się ilość zinwentaryzowanego azbestu, zmniejszyła się ilość azbestu o złym stanie technicznym. Ponad 99% azbestu zinwentaryzowanego w gminie Świecie to azbest o tzw. III stopniu pilności, które wymaga oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania w terminie 5 lat, licząc od daty ostatniej oceny

Niestety, pomimo delikatnego progresu w tym temacie, nadal tempo usuwania wyrobów azbestowych z terenu gminy Świecie wyklucza możliwość oczyszczenia jej z azbestu do końca 2032 r.

Na podstawie rozmów z mieszkańcami, którzy posiadają azbest, wynika, iż problemem dla nich nie jest usunięcie azbestu samo w sobie, ale finanse, które są niezbędne do opłacenia materiałów i usług związanych z położeniem nowego pokrycia dachu.

Problem ten nie dotyczy tylko gminy Świecie, ale całego kraju.

Najwyższa Izba Kontroli (NIK), która przeprowadziła kontrolę w kilkunastu gminach w latach 2016 – 2021 w kierunku usuwania wyrobów zawierających azbest stwierdziła w raporcie pn.: „Informacja o wynikach kontroli usuwanie wyrobów zawierających azbest” Nr ewid. 108/2022/P/22/072/LOL, że przy obecnym tempie realizacji zadań Polska nie ma możliwości dotrzymania terminu oczyszczenia kraju z azbestu ustalonego przez rząd na koniec 2032 r. Po ponad 12 latach od uchwalenia Programu krajowego dotyczącego wycofywania azbestu usunięto zaledwie niecałe 17% z ok. 8,5 mln ton zinwentaryzowanych wyrobów azbestowych. Do usunięcia pozostało 7 mln ton azbestu, co wymaga kolejnych 49 lat, licząc od zakończenia Programu Krajowego. Głównymi przyczynami problemów są brak pieniędzy i nieskuteczne prawo. Zgodnie z obowiązującymi przepisami dofinansowanie z budżetu państwa obejmuje tylko demontaż i unieszkodliwianie wyrobów azbestowych, podczas gdy za wykonanie nowego dachu mieszkańcy muszą płacić sami. Monitorowanie postępów usuwania azbestu utrudniały nierzetelne dane w Bazie Azbestowej, brak kontroli stanu wyrobów azbestowych w niektórych gminach, a także kulejąca inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest.

W Polsce wciąż znajduje się około 7 milionów ton azbestu, a główne przyczyny opóźnień w jego usuwaniu to ogromna skala wykorzystania eternitu w przeszłości, wysokie koszty nowego pokrycia dachu, rosnące koszty demontażu i utylizacji dla właścicieli oraz niewystarczające tempo prac, które według NIK może oznaczać usunięcie całości dopiero za kilkadziesiąt lat. Termin usunięcia wyrobów azbestowych zaplanowano na koniec 2032 r., jednak realizacja tego celu jest zagrożona.

Prawidłowy przebieg usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Świecie powinien opierać się w dalszym ciągu przede wszystkim na:

- corocznej aktualizacji Bazy Azbestowej,
- aktualizacji inwentaryzacji terenowej przy opracowywaniu kolejnych aktualizacji *Programu*,
- śledzeniu aktualnych przepisów odnoszących się do azbestu i możliwości finansowych w kierunku jego usunięcia,
- okresowej informacji dla społeczeństwa o obowiązku przedkładania informacji o wyrobach azbestowych odpowiednio Burmistrzowi lub Marszałkowi oraz sporządzania ich oceny technicznej ,
- ciągłym informowaniu społeczeństwa o możliwości uzyskania dotacji celowych,
- edukowaniu społeczeństwa,
- określaniu przede wszystkim jasnych, zrozumiałych i korzystnych warunków dofinansowania usuwania azbestu,
- kontroli bezpiecznego przebiegu usuwania azbestu z obszaru gminy.

15. Wykaz instytucji kontrolujących proces bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest.

Do służb sprawujących nadzór na procesami usuwania wyrobów azbestowych i odpadów azbestowych względem obszaru gminy Świecie należą:

1. Inspekcja Ochrony Środowiska w zakresie kontroli przestrzegania przepisów ochrony środowiska:

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy

ul. ks. Piotra Skargi 2
85-018 Bydgoszcz

centrala: 52 376 17 00
sekretariat: 52 376 17 32
fax: 52 376 17 34

e-mail: wios@wios.bydgoszcz.pl
e-Doręczenia: AE:PL-13707-51399-ASVCR-22

Platforma ePUAP: /f2vuxi311w/SkrytkaESP

Godziny pracy WIOŚ: 7:00 – 15:00 od poniedziałku do piątku.

Możliwość zgłaszania pilnych interwencji w zakresie naruszeń przepisów ochrony środowiska oraz poważnych awarii poza godzinami pracy Inspektoratu – telefony: 52 322 17 44 – dla zdarzeń na terenie powiatów: bydgoskiego oraz m. Bydgoszcz, inowrocławskiego, mogileńskiego, nakielskiego, tucholskiego, sępoleńskiego, świeckiego, chełmińskiego, żnińskiego, grudziądzkiego oraz m. Grudziądz.

2. Państwowa Inspekcja Pracy w zakresie kontroli przestrzegani i stosowania przepisów kodeksu pracy oraz zasad bezpieczeństwa i higieny pracy:

Państwowa Inspekcja Pracy Okręgowy Inspektorat Pracy w Bydgoszczy

Plac Piastowski 4a
85-012 Bydgoszcz

tel. (52) 320 24 00
fax. (52) 321 42 40

e-mail: kancelaria@bydgoszcz.pip.gov.pl
adres elektronicznej skrzynki podawczej e-puap: /PIPOIPBydgoszcz/SkrytkaESP

Adres elektronicznej skrzynki do e-Doręczeń:
AE:PL-49262-53441-IBFEF-16

Godziny urzędowania:
poniedziałek - piątek w godzinach 7:30 - 15:30

3. Organ nadzoru budowlanego w zakresie kontroli przestrzegania i stosowania przepisów prawa budowlanego:

Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Świeciu

ul. Hallera 9 pok. nr 210, 211, 212
86-100 Świecie

tel. (52) 56-26-771
tel./fax (52) 56-26-772
e-mail: sekretariat@csw.pinb.gov.pl

ePUAP: d91lp34orl/Skrytka ESP
skrzynka e-Doręczenia: AE:PL-12814-54269-BHRET-20

Godziny urzędowania:
poniedziałek 7.00 - 15.00
wtorek 7.00 - 18.00
środa 7.00 - 15.00
czwartek 7.00 - 15.00
piątek 7.00 - 15.00

4. Państwowa Inspekcja Sanitarna we wszystkich przypadkach dotyczących obiektów użyteczności publicznej:

**Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
w Bydgoszczy**

ul. Kościuszki 27
85-079 Bydgoszcz
tel. (52) 515-40-20, fax. (52) 584-11-44
e-mail: sekretariat.psse.bydgoszcz@sanepid.gov.pl

Godziny urzędowania

Poniedziałek	7:00 - 15:00
Wtorek	7:00 - 17:00
Środa	7:00 - 15:00
Czwartek	7:00 - 15:00
Piątek	7:00 - 15:00

Telefon alarmowy +48 785 104 193 czynny po godzinach urzędowania oraz całodobowo w dni wolne i święta. UWAGA! Kontakt służy wyłącznie do zgłaszania interwencji oraz innych zdarzeń o charakterze alarmowym.

e-Doręczenia
AE:PL-11046-83189-JDSVB-33

ePUAP
/PSSEBydgoszcz/Skrytka ESP

5. Administracja samorządowa na szczeblu:

- wojewódzkim:

**Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
w Bydgoszczy**

Dane kontaktowe powyżej.

- powiatowym:

Starostwo Powiatowe w Świeciu

ul. Gen. Józefa Hallera 9
86-100 Świecie

telefon: +48 52 56 83 100
faks: +48 52 56 83 102
e-mail: sekretariat@csw.pl
strona internetowa: www.csw.pl

- gminnym:

Urząd Miejski w Świeciu

ul. Wojska Polskiego 124
86-100 Świecie

adres poczty elektronicznej:
urząd.miejski@swiecie.eu
sekretariat@swiecie.eu

podstawowe telefony i faxy:
tel. 52/ 33 32 323 (sekretariat)
tel. 52/ 33 32 310 (centrala)
tel. 52/ 33 32 310 (Biuro Obsługi Mieszkańców)

Urząd Miejski w Świeciu – adres do e-Doręczeń: AE:PL-18544-24433-JFBTT-29
Adres skrytki Gminy Świecie na ePUAP: /8b65b0tdnw/SkrytkaESP

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Załącznik Nr 1.

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾

(na podstawie załącznika nr 3 do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest /Dz. U. z 2011r. Nr 8, poz. 31).

1. Nazwa miejsca/urządzenia/instalacji, adres²⁾:
.....
.....
2. Wykorzystujący wyroby zawierające azbest – imię i nazwisko lub nazwa i adres:
.....
.....
3. Rodzaj zabudowy³⁾:
4. Numer działki ewidencyjnej⁴⁾:
5. Numer obrębu ewidencyjnego⁴⁾:
6. Nazwa, rodzaj wyrobu⁵⁾:
7. Ilość posiadanych wyrobów⁶⁾:
8. Stopień pilności⁷⁾:
9. Zaznaczenie miejsca występowania wyrobów⁸⁾:
 - a) nazwa i numer dokumentu:
 - b) data ostatniej aktualizacji:
10. Przewidywany termin usunięcia wyrobów:
11. Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest przekazanych do unieszkodliwienia⁹⁾:
.....

.....
(podpis)

.....
(nr telefonu)

Data

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Objaśnienia:

- 1) Za wyrób zawierający azbest uważa się każdy wyrób zawierający wagowo 0,1% lub więcej azbestu.
- 2) Adres faktycznego miejsca występowania azbestu należy uzupełnić w następującym formacie: województwo, powiat, gmina, miejscowość, ulica, numer nieruchomości.
- 3) Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, budynek mieszkalno-gospodarczy, inny.
- 4) Należy podać numer działki ewidencyjnej i numer obrębu ewidencyjnego faktycznego miejsca występowania azbestu.
- 5) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
 - płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
 - płyty faliste azbestowo-cementowe stosowane w budownictwie,
 - rury i złącza azbestowo-cementowe,
 - rury i złącza azbestowo-cementowe pozostawione w ziemi,
 - izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
 - wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
 - przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
 - szczeliwa azbestowe,
 - taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
 - wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
 - papier, tektura,
 - drogi zabezpieczone (drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, po trwałym zabezpieczeniu przed emisją włókien azbestu),
 - drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, ale niezabezpieczone trwale przed emisją włókien azbestu,
 - inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura; podać jakie.
- 6) Ilość wyrobów zawierających azbest należy podać w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (kg, m², m³, m.b., km).
- 7) Według „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest” określonej w załączniku do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2010 r. Nr 162, poz. 1089)
- 8) Nie dotyczy osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami. Należy podać nazwę i numer dokumentu oraz datę jego ostatniej aktualizacji, w którym zostały oznaczone miejsca występowania wyrobów zawierających azbest, w szczególności planu sytuacyjnego terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest, dokumentacji technicznej.

**Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z
terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.**

Załącznik Nr 2.

**OCENA
stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest**

Nazwa miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Adres miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Rodzaj zabudowy¹⁾:.....

Numer działki ewidencyjnej²⁾:.....

Numer obrębu ewidencyjnego²⁾:.....

Nazwa, rodzaj wyrobu³⁾:

Ilość wyrobów⁴⁾:

Data sporządzenia poprzedniej oceny⁵⁾:

Grupa/ nr	Rodzaj i stan wyrobu	Punkty	Ocena
1	2	3	4
I	Sposób zastosowania azbestu		
1	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)	30	
2	Tynk zawierający azbest	30	
3	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1 000 kg/m ³)	25	
4	Pozostałe wyroby z azbestem (np. pokrycia dachowe, elewacyjne)	10	
II	Struktura powierzchni wyrobu z azbestem		
5	Duże uszkodzenia powierzchni, naruszona struktura włókien	60	
6	Niewielkie uszkodzenia powierzchni (rysy, odpryski, załamania), naruszona struktura włókien	30	
7	Ścisła struktura włókien przy braku warstwy zabezpieczającej lub jej dużych ubytkach	15	
8	Warstwa zabezpieczająca bez uszkodzeń	0	
III	Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem		
9	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac	30	
10	Wyrób bezpośrednio dostępny (do wysokości 2 m)	15	
11	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne	10	
12	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania lub czynniki atmosferyczne	10	
13	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne	0	
IV	Miejsce usytuowania wyrobu w stosunku do pomieszczeń użytkowych		
14	Bezpośrednio w pomieszczeniu	30	
15	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem	25	
16	W systemie wywietrzania pomieszczenia (kanały wentylacyjne)	25	
17	Na zewnątrz obiektu (np. tynk)	20	
18	Elementy obiektu (np. osłony balkonowe, filarki międzyokienne)	10	
19	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym	5	

Aktualizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2025 – 2032 r.

20	Bez kontaktu z pomieszczeniem (np. na dachu odizolowanym od pomieszczeń mieszkalnych)	0	
V	Wykorzystanie miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej		
21	Regularne przez dzieci, młodzież lub sportowców	40	
22	Stale lub częste (np. zamieszkanie, miejsce pracy)	30	
23	Czasowe (np. domki rekreacyjne)	15	
24	Rzadkie (np. strychy, piwnice, komórki)	5	
25	Nieużytkowane (np. opuszczone zabudowania mieszkalne lub gospodarskie, wyłączone z użytkowania obiekty, urządzenia lub instalacje)	0	
SUMA PUNKTÓW OCENY			
STOPIEŃ PILNOŚCI			

UWAGA: W każdej z pięciu grup arkusza należy wskazać co najmniej jedną pozycję. Jeśli w grupie zostanie wskazana więcej niż jedna pozycja, sumując punkty z poszczególnych grup, należy uwzględnić tylko pozycję o najwyższej punktacji w danej grupie. Sumaryczna liczba punktów pozwala określić stopień pilności:

Stopień pilności I od 120 punktów

wymagane pilnie usunięcie (wymiana na wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie

Stopień pilności II od 95 do 115 punktów

wymagana ponowna ocena w terminie do 1 roku

Stopień pilności III do 90 punktów

wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat

.....
oceniający Właściciel/ Zarządca
(nazwisko i imię) (podpis)

.....
(miejscowość, data) (adres lub pieczęć z adresem)

Objaśnienia:

¹⁾ Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, inny.

²⁾ Należy podać numer obrębu ewidencyjnego i numer działki ewidencyjnej faktycznego miejsca występowania azbestu.

³⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura, podać jakie.

⁴⁾ Ilość wyrobów azbestowych podana w jednostkach masy (Mg) oraz w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (m², m³, mb).

⁵⁾ Należy podać datę przeprowadzenia poprzedniej oceny; jeśli jest to pierwsza ocena, należy wpisać "pierwsza ocena".

Bibliografia.

- *Program Oczyszczania Kraju z azbestu na lata 2009-2032,*
- *Plan gospodarki odpadami województwa kujawsko – pomorskiego na lata 2023-2028 z perspektywą na lata 2029-2034,*
- *Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Świecie na lata 2020-2032 r.,*
- *Raport NIK „Informacja o wynikach kontroli usuwanie wyrobów zawierających azbest” Nr ewid. 108/2022/P/22/072/LOL,*
- *Raporty o stanie gminy Świecie lata 2020-2024 r.,*
- *Strategia Rozwoju Gminy Świecie na lata 2022-2030,*
- *Sprawozdania z wykonania budżetu gminy Świecie za lata 2020-2024 r.,*
- *Ministerstwo Gospodarki Departament Instrumentów Wsparcia; Poradnik dla użytkowników wyrobów azbestowych; Warszawa 2008,*
- *Federacja Zielonych GAJA; Co z tym azbestem? Poradnik dla właścicieli i zarządców nieruchomości; Szczecin 2013,*
- *Federacja Zielonych GAJA; Realizacja „Programu Oczyszczania Kraju z azbestu na lata 2009-2032 w praktyce - raport; Szczecin 2010,*
- *Ministerstwo Gospodarki Departament Instrumentów Wsparcia; Poradnik Finansowanie usuwania azbestu ze środków krajowych i unijnych w latach 2008-2013; Warszawa 2008.*

Strony internetowe:

- www.bip.swiecie.eu,
- www.swiecie.eu,
- www.bazaazbestowa.gov.pl,
- www.nik.gov.pl,
- <https://samorząd.pap.pl>.